

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1878.

Andra Kammaren.

N:o 13.

Onsdagen den 27 Februari.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Fortsattes öfverläggningen rörande Låg-Utskottets utlåtande N:o 6, i anledning af väckt motion om ändring i Byggningsbalken, kap. 26, § 4.

Om skyldigheten att bygga tingshus och häradsfängelse.
(Forts.)

Ordet lemnades, enligt förut skedd anteckning, till

Herr Uhr, som yttrade: Jag har icke begärt ordet för att framkomma med några nya skäl för bifall till det föredragna betänkandet. Af hvad jag hört vid föregående riksdagar och äfven under den långa öfverläggningen i dag, har jag trott mig finna, att det är fåfång möda att söka öfvertyga förslaget motståndare om rättvisan och befogenheten deraf; ty de vidblifva envist sin en gång fattade åsigt och taga icke skäl. Den talare, som i dag yttrat sig först i frågan och som under diskussionen blifvit ganska bra vederlagd, synes mig dock ännu stå fast vid sin åsigt. Något vidare tal hjälper således icke, och jag hemställer derföre, att de, som önska förslaget framgång, måtte afstå från ordet. För min del inskränker jag mig att yrka bifall till det föredragna utlåtandet.

Härefter uppropades åtskillige ledamöter, hvilka under förmiddagens sammanträde anmält sig vilja afgifva yttranden angående den förevarande frågan; men som någre af desse ledamöter icke voro tillstädes och de öfrige hvar i sin ordning förklarade sig afstå från ordet, hemstälde Herr Talmannen huruvida öfverläggningen vore slutad. Då begärdes ordet af:

Herr Abr. Rundbäck, som anförde: Då det nästan ser ut, som det vore en allmän öfverenskommelse mellan dem, som begärt ordet, att derifrån afstå, så tror jag mig göra en tjänst med att uppehålla tiden något litet i frågan, och har jag derföre begärt ordet, hvilket jag eljest måhända icke gjort.

Ehuruväl den i många afseenden intressanta debatt, som uppstått rörande denna fråga, icke kan hafva någon direkt betydelse, eftersom

Om skyldighe-
ten att bygga
tingshus och
härads-
fängelset.
(Forts.)

Första Kammaren redan afslagit betänkandet och detsamma här i Kammaren sannolikt kommer att afgöras på ett sätt, hvarom man icke behöfver hysa något tvifvel, har denna diskussion dock för mig haft sitt intresse såsom förebådande den blifvande allvarsamma stormen; och, mine Herrar! — det är min lifliga öfvertygelse — många allvarsamma stormar skola föregå, innan vi komma till rätta i dessa skattejemkningsfrågor. Jag är öfvertygad derom, derföre att dessa frågor ännu icke äro nog utredda, icke nog diskuterade, icke nog klart fattade ej ens af riksdagsmännen, ännu mindre af landet i allmänhet. Vi å vår sida, behöfva möjligen ännu närmare sätta oss in i befogenheten af edra anspråk och I, å eder sida åter, behöfven sätta Eder in i befogenheten af våra invändningar. Å vår sida hafva vi åtminstone kommit så långt, att vi erkänna, det den gamla skattegrunden efter hemmantal äfven som det ojemna trycket af grundskatterna och indelningsverket icke äro rättvisa och att de sålunda icke i längden kunna bibehålla sig. Men så bören I å eder sida erkänna, att den nya, efter år 1862 gällande skattegrunden icke heller är fullt rättvis. Sålunda framställa vi endast ett billigt anspråk på Eder, då vi bedja Eder medgifva diskuterandet af den frågan, huruvida icke antingen en tredje skattegrund må kunna utfinnas, som är bättre och rättvisare än någon af de andra begge, eller också att lämpliga och betryggande garantier må finnas i afseende å taxeringen och bevillningsförordningens tillämpning, så att de orättvisor, som måste medfölja den direkta beskattningen, måtte få så ringa dimensioner som möjligt. Detta är en fråga, som icke är besvarad, men som *måste* besvaras, innan vi kunna komma öfverens i det stora hela, innan någon allmän lösning af skatteförhållandena är tänkbar.

Jag har i dag på morgonen med stort nöje i en tidning, som ju anses vara landtmannapartiets lif- och hustidning, läst en artikel, hvari framkastas den befogade frågan: hvem skall bära de bördor, som uppstå, i fall grundskatterna och indelningsverket upphävas? Och tidningen beklagar, att man i detta hänseende icke talat ur skägget. Detta måste man dock göra, innan man kommer på det klara i frågan. Ty, mine Herrar! icke kan man lösa skattejemkningsfrågan på det sättet, att man spänner ifrån de dragare, som förut dragit lasset, utan att bestämma, hvilka skola sättas i stället!

Jag tror mig nu tillräckligt länge hafva uppehållit tiden och slutar derföre, endast tillkännagifvande, att jag afslår betänkandet.

Herr Axel Bergström. Herr Talman! Först vill jag betyga den siste talaren min tacksamhet derföre att han genom sitt uppträdande beredt mig tillfälle att få ordet, hvilket eljest i anseende till min försenade ankomst icke skulle hafva inträffat, då de talare, som före mig anmält sig dertill, skyndat sig att derifrån afstå, måhända i den välvilliga afsigten att dymedelst betaga mig tillfälle att få yttra mig i frågan.

Hvad angår sjelfva saken, tillhör äfven jag dem, hvilka icke kunna bifalla hvad Lag-Utskottet i detta betänkande föreslagit; utan måste jag motsätta mig detsamma, emedan hvad deri innehålles strider mot mitt rättsmedvetande, mot hvad jag anser vara rätt och billigt. En

talare, Herr Rundgren, har redan visat huru föga premisserna och konklusionen stämma öfverens i betänkandet. Deremot hafva tvenne lagfarne ledamöter af Kammaren, Herrar Stråle och Torpadie, hvilka den högtärade majoritetens i denna Kammare förtroende insatt i Lag-Utskottet och hvilka utan tvifvel äro väl förtjente af och väl motsvara detta förtroende, yttrat sig för bifall till Lag-Utskottets förslag. Det vore väl att antaga att dessa ledamöter, hvilka inom Lag-Utskottet öfvervarit hela behandlingen af denna fråga samt åhört det bästa och yppersta af hvad som yttrats för och emot Utskottets förslag, skulle här i Kammaren kunnat framdraga särdeles goda skäl för bifall till detta förslag. Jag beklagar dock, att deras skäl på mig icke haft någon öfvertygande verkan.

*Om skyldighe-
ten att bygga
tingshus och
härads-
fängelse.
(Forts.)*

Desse talare hafva förklarat, Herr Torpadie, att frågan ingalunda vore ny, och Herr Stråle, att den vore lika gammal som det nya representationsskicket. Detta må villigt medgifvas. Frågan är till och med äldre än det nya representationsskicket. Men deraf att frågan är gammal, följer ingalunda, att den bör lösas på ett visst föreslaget sätt, än mindre huru som helst. Vi böra akta oss för att af den anledningen, att en fråga idkeligen framdrages till förnyad pröfning, slutligen röna en känsla af trötthet och i sådan stämning omfatta den åsigten, att frågan bör lösas på hvad sätt som helst. Vi hafva inom vårt statslif haft tillräcklig bitter erfarenhet af de följder en sådan känsla af trötthet kan medföra. Således, deraf att föreliggande frågan är gammal, följer alldeles icke, så vidt jag kan inse, att den bör lösas just på det sätt, Lag-Utskottet föreslagit.

När denna fråga vid början af det nya representationsskicket förevar, fick den en vida mera omsorgsfull och riktig behandling än som nu synes komma henne till del. De, som voro med vid 1867 års riksdag, torde erinra sig, att båda Kamrarna då förenade sig i att besluta en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om förslag till sådana förändrade stadganden angående deltagande i byggnad och underhåll af tingshus och häradsfängelse, att dessa åligganden måtte blifva för medlemmarne af tingslagen *efter billiga grunder gemensamma*. Beklagligtvis kom denna skrifvelse icke att expedieras, såsom Utskottet också öfvermålar uti sin historik. Hade skrifvelsen, såsom ämnadt var, blifvit afläten, skulle måhända icke hafva inträffat hvad som nu sker, eller att man söker lösa frågan vid sidan om regeringen och utan att ens någon af regeringens ledamöter är närvarande och åhör hvad i saken inom denna Kammare förelöper.

Då 1867 års Riksdag såsom grund för deltagande i skyldigheten att bygga och underhålla tingshus och häradsfängelse *icke* antog samma grund, som nu gäller för de kommunala utskylderna, och som gälde äfven år 1867, så synes mig i denna omständighet ligga ett tyst medgifvande, att denna sistnämnda grund af Riksdagen ansågs icke billig, d. v. s. obillig. I annat fall hade Riksdagen ej behöft i skrifvelseförslaget anhålla om förslag, enligt hvilket ifrågavarande börda skulle för tingslagens samtliga medlemmar blifva *efter billiga grunder gemensamma*.

Herr Stråle förklarade vidare, att alldenstund frågan vore gammal, så *måste* den lösas. Antagligen menade han också, att den måste

Om skyldighe-
ten att bygga
tingshus och
härads-
fängelset.
(Forts.)

lösas på sätt, Lag-Utskottet föreslagit. För min del erkänner jag ett »måste» endast inom den fysiska nödvändighetens område. I fråga om lagstiftning har endast det, som är rättvist, klokt, billigt och lämpligt, någon betydelse för mig.

Ett annat af Herr Stråles skäl var det att de skattskyldige i hufvudstaden deltaga i rådhusbyggnad efter samma grunder som gälla för de kommunala utskylderna. Den analogi, han ville hemta häraf, är felaktig, derföre att i Stockholm liksom i städerna öfver hufvud beskattningen efter andra artikeln Bevillningsstadgan emellan kommunens särskilda medlemmar är jemnare och rättvisare fördelad än förhållandet är på landet. I stad möter således mindre betänklighet mot att bestämma denna grund äfven för andra onera. För öfrigt lyckönskar jag Herr Stråle, att Rörstrands fabrik ligger inom området af en stad och icke i ett tingslag. Vore det senare händelsen skulle, om tingshus eller häradsfängelse der borde byggas, och kostnaderna derför efter den föreslagna nya grunden fördelas, egaren till den stora fabriken på ett praktiskt sätt eller genom ett argumentum ad hominem blifva öfvertygad att samma grund för kostnadernas fördelning vore ytterst obillig.

Slutligen ville Herr Stråle ingifva motståndarne till detta förslag mod och förtröstan, genom att hänvisa till ett yttrande, som Herr statsrådet och chefen för Civil-departementet haft uti sitt anförande till statsrådsprotokollet vid föredragning inför Konungen af förslag till reglering af skjutsväsendet. I detta yttrande förutsäges, att, »såsom icke får betviflas snarligen inträffa, jordens mera fullständiga befriande från den densamma nu åliggande skjutsskyldigheten, skall medverka till frånträdande af allt anspråk på bibehållande af den särskildt gynnade ställning, uti hvilken jordbruket med afseende å bevillningsbidragen sig befinner».

Det är högeligen att beklaga, att man icke af detta kan hemta den tröst, som Herr Stråle deraf hemtat. Ty den förändring, som här afses och förespås, är ingen annan än den, att bevillningen af jordbruksfastighet skall höjas från tre till fem öre för hvarje hundra kronor af fastighetsvärdet — men härmed är ingenting vunnet. Jag är fullt förvissad, att denna förändring kommer att inträffa; det har t. o. m. »de 102» föreslagit, ehuru med vilkor, att grundskatterna afskrifvas och försvaret så ordnas, som de vilja. Men en sådan förändring skulle sannerligen i grunden för öfriga beskattningsföremål blifva mycket mera betungande än gällande lagstiftning. Ty det är att märka att, till följd deraf att bevillningen af jordbruksfastighet, då det gäller att bestämma fyrktalet, har en dubbel betydelse eller pondus mot bevillningen af andra beskattningsföremål, förhåller sig jordbrukets kommunala beskattning för närvarande till andra beskattningsföremåls enahanda beskattning såsom sex till fem. Om deremot bevillningen för jordbruksfastighet höjes från tre till fem öre för hundra kronors värde och i sammanhang dermed genomföres den reform af grunderna för utgörande af kommunala utskylder, som af de 102 föreslagits, så komma jordbruksfastigheter i förhållande till andra beskattningsföremål att betala lika eller, med andra ord, förhållandet dem emellan blir såsom fem till fem, och det lider intet tvifvel, att detta förhållande är

ytterst gynsamt för jordbruksfastigheten, men ytterst betungande för andra beskattningsföremål. Ty en sjettedel af de kommunala utskyl-der, som för närvarande hvilat på jordbruksfastigheterna, öfverstiger dubbelt, ja, mångdubbelt de två femtedelar af den nya bevillingen, som genom fastighetsbevillingens höjande från tre till fem öre skulle komma att drabba samma fastigheter. Denna fördel för jordbruksfastighetsegarna är så ögonskenlig att jag håller före, att desse skulle handla klokt, om de sökte få denna reform genomförd äfven utan afseende å grundskatternas afskrifning och indelningsverkets afskaffande; och jag får förklara att, om ett förslag i sådant syfte framställes, jag skulle motsätta mig detsamma för det närvarande.

Ett mycket och ofta upprepadt skäl är, att alla böra låta sig angeläget vara att rättvisa skipas. Ja, detta är sant, men deraf följer ingalunda, att skyldigheten att deltaga i tingshusbyggnad bör ordnas efter samma grund, hvarefter kommunalutskylderna utgå. Snarare kan man då påstå, att, enär staten har till uppgift att uppehålla rätt-skipningen, det väl och borde vara statens pligt att bygga och under-hålla de hus, deri rättvisan skall skipas. Jag skulle icke för min del vara mycket deremot, äfven derföre, att en sådan anordning utan tvivel skulle bidraga till häfvande af det hinder, som nu förefinnes för sammansläende af två eller flere härader till ett tingslag; ty ofta glömmer man nu fördelarne af en sådan åtgärd för den kostnad, som upp-förande af ett nytt tingshus skulle medföra.

Ett annat skäl var också, att denna börda icke vore af någon be-tydenhet och Herr Carl Ifvarsson anförde särskildt, att det icke vore någon stor sak, hvarom här var fråga, och att diskussionen tagit allt-för stora dimensioner. Herr Carl Anders Larsson sökte reducera bör-dan till ett minimum, när han talade om detta »lilla onus.» Men, medgifvet att så är, att detta onus är så litet, hvarföre då äflas att öfverflytta det på andra innan man lagt en fast och säker grund för utgörande deraf? Mig synes, att de, som motsätta sig Utskottets för-slag, med större skäl kunna säga, att detta »lilla onus» bör bibehållas, intill dess man fått en rättvis grund för utgörande af detsamma.

Förhastade reformer i gällande beskattningslagar äro mycket far-liga och derföre på det bestämdaste att afråda. Det må tillåtas mig erinra om ett förhastadt steg, som i vårt land en gång togs i fråga om den kommunala beskattningen. Det var 1862 års författning om kom-munalstyrelse på landet. Såsom torde vara bekant, blef grunden för fyrktalssättningen i denna författning lagd annorlunda, än den seder-mera fastställes. På hvarje förmedladt mantal skulle, enligt åberopade författning, sättas 100 fyrkar, och för att få en jemförelsegrund mellan den i mantal satta jorden och andra beskattningsföremål stad-gades vidare, att man skulle uträkna medelbevillingen för ett helt mantal. Detta skulle gå till så, att summan af den bevilling, som borde utgå från all i kommunen i mantal satt jord delades med sum-man af kommunens förmedlade mantal. Den qvot, som sålunda upp-kom, skulle vara medelbevillingen och hundradedelen af denna medel-bevilling utgöra det bevillningsbelopp, för hvilket en fyrk borde åsät-tas öfriga beskattningsföremål.

Jag erinrar mig mycket väl, att första gången denna författning

Om skyldig-heten att bygga tingshus och härads-fängelset.
(Forts.)

*Om skyldig-
heten att bygga
tingshus och
häradshärad-
fängelse.
(Forts.)*

tillämpades ljöd ett förtviflans skri genom landet. I tidningarne visades, hurusom socknar funnos, der kyrkoherden fick bära mera än hälften af fattigvårdsbördan. Orättvisan i 1862 års författning var så uppenbar, att det icke dröjde längre än till året derefter, då en ny grund stadgades för fyrktalssättningen, hvarigenom bevillningen af jordbruksfastighet fick en dubbel pondus mot bevillningen af andra beskattningsföremål.

För min del är jag lifligt öfvertygad om, att den nu gällande bevillningsförordningen icke är lämplig att läggas till grund för någon vidare beskattning. Denna lag har burit onda frukter och deraf kan man känna den. Felet ligger icke, såsom man älskar säga, i en felaktig tillämpning af lagen, utan felet ligger i sjelfva lagens felaktighet. Särskildt tror jag, att Herr Carl Ifvarsson irrade sig, då han sade att bevillningen för jordbruksfastighet vore en inkomstskatt och icke en förmögenhetsskatt. Nej, nämnda bevillning är just en förmögenhetsskatt och ingalunda någon inkomstskatt. Deremot är hvad Herr Adlercreutz i sin motion äsyftar en inkomstskatt. Bevillningen å jordbruksfastighet åsättes nu å ena sidan utan allt afdrag för inteckningar och å andra sidan utan allt afseende å inkomsten af fastigheten och af det arbete, som man nedlägger på jorden. Man kan ega en jordbruksfastighet, för hvilken man utgör bevillning efter tre öre per 100 kronor af uppskattningsvärdet, och man kan på denna fastighet idka den mest inkomstgivande mejerirörelse, utan att man för denna inkomst drabbas af någon beskattning. Jag tror just, att man bör sträfvä till att få en billig och rättvis inkomstskatt.

Nyss nämndes, att bevillningsförordningen burit och bär onda frukter; och af en lag, som bär sådana frukter, kan man icke vänta sig något godt. I detta afseende ber jag att få anföra några förhållanden som äro utredda i förberedande skattejemkningskomitens betänkande, och som återfinnas i en brochyr, som blifvit till Kammarens ledamöter utdelad. Sanningen af dessa förhållanden är allmänt känd, men det kan icke skada, att de resultat, hvartill komitén kommit, äfven inflyta i protokollet.

Den skattegrupp i Stockholm, som erlägger bevillning af inkomst för 400—800 kronor och hvilken således måste anses stå armodet ganska nära, har fått sig påförd ett högre bevillningsbelopp än det som är fastställt för jordbruksfastigheten i något län utom de fyra rikaste länen, Östergötlands, Kristianstads, Malmöhus och Skaraborgs. Samma skattegrupp, som endast består af 24,865 personer, utgör en bevillning, som allenast med omkring 1,500 kronor understiger den bevillning, hvilken de fyra nordligaste länen, med en befolkning af 407,389 personer och med en skogsrörelse, som årligen tillvinner landet miljoner, utgöra för sina jordbruksfastigheter. Vidare visar det sig af förberedande skattejemkningskomitens utredning, att taxeringsvärdet å jordbruksfastighet i stad, der jorden dock städse minskas, deraf att en del användes till tomtjord, under perioden 1862—1875 stigit med 8 procent, då deremot taxeringsvärdet å jordbruksfastighet å landet under samma tid minskats med $2\frac{2}{3}$ procent. Under samma period hafva taxeringsbeloppet för annan fastighet ökats med $48\frac{6}{10}$ procent, uppskattad inkomst af kapital med 14 procent, inkomst af rörelse, näring och enskild tjänst med 91 procent och af allmän tjänst eller pension

med 41 procent. Mig synes, att detta är siffror som mana till varsamhet. För min del väntar jag icke att min åsigt skall finna något gehör hos majoriteten i denna Kammare men det har varit ett behof för mig att uttala några skäl hvarför jag, ehuru jag icke vill motsätta mig en lösning af frågan, dock måste motsätta mig den lösning, Lag-Utskottet föreslagit. Jag yrkar afslag å Utskottets betänkande.

*Om skyldig-
heten att bygga
tingshus och
häradsfängelse.
(Forts.)*

Herr Axell: Det torde finnas mången i denna Kammare, som med fäderneslandets intressen för ögonen beklagar att denna diskussion uppstått och att den fortsättes. Det finnes också diskussioner, som bidraga att vidga klyftan mellan partierna, likasom sådana som fylla den. För min del är jag nog djerf att hoppas, att dagens diskussion skall medföra detta bättre resultat. Det är nemligen ett grundvilkor för all öfverenskommelse mellan två olika partier, att man har klart för sig sjelfva roten till tvisten. I detta fall har otvifvelaktigt dagens diskussion medfört en större klarhet än förut.

Vi äro nästan alla — åtminstone är jag det — fullt villiga att medgifva billigheten deraf, att alla beskattningsföremål deltaga i kostnaden för uppförande och underhåll af tingshus och häradsfängelse. Då billigheten häraf kan anses vara erkänd, framställer sig frågan, huru förhållandet bör på ett bättre sätt ordnas. Utskottet svarar, att kostnaden bör fördelas enligt den *grund, som för utgörande af kommunal-utskylder finnes stadgad*. Nu invända den ena sidans talare: vi kunna icke ingå härpå, enär vi anse att denna grund är obillig och obilligare än den nu bestående. A andra sidan genmälde: vi kunna icke inse att så är. Sjelfva tvisten i detta fall, jag kunde säga nästan alla våra strider, gälla ett *sakförhållande*, det nemligen, *huruvida nu gällande bevillningsförrordning och deraf beroende beskattning öfverensstämmer med rättvisa och billighet*. Om jag härutinnan har rätt, borde det således vara tillräckligt, att detta sakförhållande finge en fullkomligt opartisk utredning, för att vi skulle kunna komma till öfverenskommelse. Och hvarföre utredes icke berörda sakförhållande? Vi hafva haft en *förberedande* skattejemkningskomité och, då man icke är nöjd med det resultat, hvartill den kommit eller belåten med de uppgifter den lemnat, så tillåter jag mig — ehuru ingen af regeringens ledamöter är tillstädes — fråga, hvarföre har icke en *effektiv* skattejemkningskomité redan blifvit tillsatt? Det är otvifvelaktigt, att, om så skett och om vi i nu antydda hänseendet kommit till ett i möjligaste måtto obestriddigt resultat, så skulle våra skattetvister lösas; ty jag antager, att lika litet, som jag vill, att jordbrukaren i allmänhet skall betala ett öre mera än öfriga samhällsklasser i förhållande till sina inkomster, lika litet kan jordbrukaren vilja, att andra näringar skola betala proportionsvis större skatter än han utgör. I bilagan till statsrådsprotokollet, som åtföljde Kongl. Maj:ts proposition om statsverkets tillstånd och behof till förra årets riksdag, yttrade Herr Finansministern i fråga om förberedande skattejemkningskomiténs betänkande att han ville icke *då* tillstyrka någon framställning i ämnet dels derföre, att det vore behöfligt för Riksdagmännen att taga del af betänkandet och tänka på saken, dels emedan det fordrades tid att inhemta vederbörande myndigheters utlåtanden. Dessa hafva nu inkommit och jag kan icke återhålla mitt

Om skyldig-
heten att bygga
tingshus och
häradshärad-
fängelse.
(Forts.)

beklagande deröfver, att regeringen icke ansett nödigt att med större skyndsamhet gå till frågans ytterligare behandling. Det hade, enligt min öfvertygelse, varit af obestridlig nytta för landet, ty så länge denna fråga icke är på det klara anser jag det vara synnerligen svårt, om ej omöjligt att våra öfriga stora frågor erhålla sin lösning.

Många af motsidans talare hafva påstått, att jordbruket lemnar en mycket låg afkastning. Herr Carl Ifvarsson anförde i detta afseende sin personliga erfarenhet gent emot två andra talares uppgifter och han kom till det resultat, att den förmögenhet, som nedlägges i jordbruk, i allmänhet ger allenast tre procent afkastning.

Ehuru jag är stor hemmansegare, vågar jag icke ställa min personliga erfarenhet gent emot hans uppgift, men jag stöder mig på en auktoritet, som bör hafva mera värde än den personliga erfarenheten, nemligen *statistiken*.

Enligt de beräkningar, som af förberedande skattejemkningskomitén blifvit gjorda, uppgår för år 1875 behållna afkastningen af hela Sveriges jordbruk till 461 $\frac{1}{2}$ millioner och huru man än må beräkna driftkostnaderna för detsamma, så kan dock nettobehållningen, enligt min åsigt, neppeligen nedprutas längre än till cirka 350 millioner. Taxeringsvärdet å hela Sveriges jordbruksfastigheter uppgick för samma år till omkring 1,800 millioner och sagda behållning motsvarar således en *afkomst å taxeringsvärdet* uppgående till ej mindre än 19 procent. I stället för att Sveriges jordbruk, för så vidt statistiken har rätt och nyss gjorda beräkning af nettovinsten är riktig, är uppskattadt till 1,800 millioner, borde det alltså vara taxerad till 7,000 millioner, på hvilket belopp ofvan berörda summa af 350 millioner utgör ränta efter 5 procent!

Taga vi nu i betraktande hvilka skatter tynga på jorden, så vill jag gerna medgifna, att Herr Carl Ericson har rätt då han säger, att de uppgå till 16 ja till och med till 21 millioner, men hvad gör detta på 350 millioner? De utgöra icke 9 pr mille, såsom Herr Carl Ericson uppgaf, ännu mindre 14 å 15 pr mille, hvartill han småningom ökade siffran, utan blott 0,3 pr mille af verkligt fastighetsvärde.

Två ledamöter af Lag-Utskottet från denna Kammare hafva påpekat såsom skäl för oss att antaga det föreliggande förslaget, att vi icke böra »stå och stampa» och särskildt yttrade Herr Torpadie, att en i ämnet afgifven reservation vore blott en halfmesy. Må vara. Men heldre än att borttaga *en* orättvisa genom att rusa in i *en annan*, föredrager jag att »stå och stampa» eller att vidtaga halfmesyrer, till dess vi kunna på en rättvis grund fortgå till något nytt.

Herr Stråle, som jag med ledsnad ser icke är nu närvarande, yttrade på förmiddagen något, som slog mig för hufvudet. Han talade nemligen om, att han var fabriksegare, men att hvarken han eller hans arbetare »bidraga något till landets försvar.» Det torde knappt vara nödigt att omtala för Kammarens ledamöter huru orätt han har, men det kunde vara riskabelt nog att låta yttrandet stå kvar i protokollet utan genmäle. Om han behagar titta på förslaget till budget, så skall han finna, att på 4:de hufvudtiteln finnas anslag till belopp af 19,500,000 kronor och på 5:te hufvudtiteln till 7,300,000 kronor och om icke penningarne till dessa utgiftsposter tagas ur hans och hans

arbetarens fickor likasom ur hvarje annans, så har jag mycket miss- tagit mig.

Jag har verkligen varit mycket tveksam derom, huruvida jag oak- tadt alla mina betänkligheter icke skulle kunna gå in på hvad Ut- skottet föreslagit, och detta af samma skäl som Kongl. Maj:t i afseende å skjutsen angifvit, nemligen att jag kunde anse mig hafva anledning att hoppas det, äfven om vi nu göra detta första steg, vi böra hafva så stor tillit till majoriteten inom denna Kammare, att vi sedermera kunna med visshet räkna på en omarbetning af bevillningsförordningen. De yttranden, som här blifvit fällda af representanter för denna majo- ritet, hafva dock visat mig, att antingen hafva vi icke samma uppfatt- ning om skatteförhållanden eller också kommer denna majoritet att, då det gäller, visa brist på god vilja. Jag vill tro det förra, men anser mig för det närvarande, ehuru gerna jag än nu skulle vilja se denna fråga löst, icke kunna annat än yrka afslag å hvad Utskottet förel- slagit.

Herr Thomasson: Så vidt jag af öfverläggningen kunnat in- henta, har icke af någon talare blifvit bestridt, att de grunder, hvar- efter i fråga varande besvär nu utgöras, äro obilliga, likasom å andra sidan alla medgifvit, att den grund, hvarefter de enligt Utskottets för- slag för framtiden skulle utgå, icke heller är fullt rättvis. Det torde därför vara att uppställa frågan rätt, om man söker göra sig reda för, hvilken orättvisa är större, antingen den man söker afhjelpa eller det botemedel man för sådant ändamål vill använda. Det torde icke vara möjligt att för närvarande på rent objektiva grunder afgöra, huru för- hållandet dermed är; och att meningarne derom äro delade, har dis- kussionen nogsamtt visat. För egen del tvekar jag icke att ansluta mig till dem, som anse, att den nu af Utskottet ifrågasatta förändringen skall leda till ett bättre. Om man nemligen erkänner riktigheten af den satsen, att, då alla samhällsmedlemmar hafva samma intresse af rättsskipningen, de också böra hvar i sin mån bidraga till dess upp- rättshållande, nödgas man äfven medgifva, att nu varande bestämmelser härutinnan innebära en stor och skriande orättvisa. Deremot, om bör- dan, som nu hvilar endast på vissa fastigheter, utsträcker till alla så- dana fastigheter, så kunde detta väl knappast betraktas såsom något obilligt, ens af förslagets motståndare, som ju i allmänhet utgå från den åsigten att fast egendom öfver hufvud är hos oss alltför gynnsamt stäld i beskattningsafseende; och om sålunda en del af denna börda öfver- flyttades på hittills fria fastigheter, skulle hvad derefter komme att belöpa sig på kapital och arbete, det beskattningsföremål, man här före- trädesvis velat taga i skydd, blifva så försvinnande litet att det knappast förtjenar afseende.

Nu har visserligen den högtärade talaren på karlstadsbanken an- sett den motivering, Lag-Utskottet anført för öfverflyttande af denna börda äfven på hittills befriade fastigheter, vitna om alltför stor rask- het i dragande af slutsatser, — denna motivering nemligen:

Den frihet i nämnda hänseende, som enligt särskilda privilegier egde rum för viss fast egendom, måste för öfrigt anses meddelad en- dast med afseende å de förhållanden, som förefunnos, då samma fri-

*Om skyldighe-
ten att bygga-
tingshus och
härads-
fängelse.
(Forts.)*

Om skyldighe-
ten att bygga
tingshus och
härads-
fängelse.
(Forts.)

het beviljades, eller att byggnadsskyldigheten var ett jorden uteslutande åliggande besvär, hvadan tillämpningen af denna frihet borde förfalla på samma gång nämnda skyldighet efter en helt och hållet ny grund gjordes för alla skattskyldige gemensam; men för att visa, att en slik uppfattning icke endast är Lag-Utskottets, utan äfven delas af en auktoritet, som den ärade talaren väl icke torde vilja beskylla för obehänsksamhet eller förhastande, tillåter jag mig att upprepa ett yttrande till protokollet af herr Statsrådet och Chefen för Civil-departementet vid föredragning af komiterades för skjutsväsendets omreglering afgifna underdåniga betänkande och förslag. Det är icke långt och lyder som följer:

Beträffande de friheter från utgörande af skjutsning, som enligt gällande privilegier tillkomma vissa slag af jordbruksfastigheter å landet samt Presterskapets med flere till ecklesiastikstaten hörande personers embetsgårdar så väl å landet som i städerna, så, enär fråga nu icke är om utsträckning till omförmälde fastigheter af skjutskyldighetens utgörande in natura, hvilken skyldighet, der den af särskilda, i komiterades förslag angifna, förhållanden skulle fortfarande tagas i anspråk, komme att hädanefter såsom hittills hvila å dem, hvilka skjutskyldigheten nu enligt lag åligger, samt, vid sådant förhållande, den genom privilegierna förunnade friheten från deltagande i skjutsningsskyldigheten, sådan densamma vid tiden för privilegiernas tillkomst utgjordes, äfven efter införandet af den nu ifrågavarande förändringen, i sjelfva verket kvarstår orubbad, anser jag i öfverensstämmelse jemväl med den åsigt, som i andra likartade frågor gjort sig gällande, ofvan berörda privilegier icke lägga hinder i vägen för innehafvarnes af ifrågavarande jordegendomar och gårdar deltagande i afgifterna till skjutsentreprenaderna, derest skjutsväsendets ordnande efter en sådan för alla skattskyldige gemensam grund varder af Kongl. Maj:t och Riksdagen beslutad.

Den ärade talaren såväl som Kammarens öfriga ledamöter torde häraf finna, att Civilministern gått ännu vida längre i det slags slutledning, som af den ärade talaren blifvit så skarpt klandradt.

Då samme talare, sedan han såsom högst orättvist betecknat fördelandet af ifrågavarande onus på äfven de hittills fria fastigheterna, yttrade, att han kunde hafva varit med om ett förslag sådant som det en reservant från Första Kammaren antydt, nemligen att denna skyldighet skulle utsträckas jemväl till annan fast egendom än den som denna skyldighet redan nu åligger, får jag erkänna, att jag icke kan med hvarandra förlika dessa uttalanden. Jag kan icke deri spåra den följdriktighet, som annars utmärker denne talare, och vågar påstå, att Utskottet i denna fråga visat mera konsekvens än han. Jag yrkar bifall till hvad Utskottet föreslagit.

Herr Herslow: Då diskussionen i nu föreliggande fråga i sjelfva verket utspunnit sig till en förpostfäktning om den stora reform, hvilken för närvarande är öfverlemnad till Särskilda Utskottet, för att der undergå förberedande behandling, så må I, mine herrar af den ärade majoriteten, icke förvåna eder, om vi, som tillhöra minoriteten och i det nämnda Utskottet icke hafva någon enda representant, nu vilja begagna tillfället att i någon mån framhäfva några af de syn-

punkter, ur hvilka *vi* anse denna stora reform böra betraktas. För min del vill jag dock icke i den utsträckning bruka eller missbruka det gifna tillfället, att jag redan nu skulle föra eder öfver hela det vida fält, som denna reform omfattar, utan skall jag inskränka mig till en eller par sidor deraf, hvilka direkt beröra bevillningen; och bevillningen måste väl anses höra till nu föreliggande fråga, eftersom det ju är på den, som den börda skulle öfverflyttas, hvilken man nu vill afflytta från jordbruket.

*Om skyldighe-
ten att bygga
tingshus och hä-
radsfängelset.
(Forts.)*

Hvad som egentligen gaf mig anledning att begära ordet var ett yttrande, som fäldes af en aktad representant på hallandsbänken. Han omnämde nemligen *sin* erfarenhet om den afkastning jorden i vårt land kan anses gifva sine brukare. Detta hans yttrande har redan blifvit till bemötande upptaget af en ärad talare från Vesternorrland, men jag vill icke neka, att dessa båda talares uppgifter, om de sammanställas, för mig åtminstone synas innebära en allt för skärande motsats för att någondera skulle utan vidare kunna anses exakt. Den ene förklarade nemligen, att jordens afkastning endast kan beräknas till 3 procent, och åberopade till stöd för denna sin uppgift den egna erfarenheten. Den andre åter frammanade å sin sida statistiken och fick med dess tillhjälp den upplysningen, att jordbruket afkastar icke mindre än 19 procent på jordens nuvarande taxeringsvärde, och att, om detta värde skulle höjas till ett kapital, hvarå den nuvarande afkastningen utgjorde 5 procent, skulle det befinnas, att det rätta taxeringsvärdet på Sveriges jord vore — 7 milliarder. Dessa uppgifter stå, som sagdt, till den grad i strid med hvarandra, att, då båda lemnats af förståndige män, vi tvingas att antaga antingen att sanningen är att söka midt emellan dessa båda ytterligheter, *eller* och — och detta är min uppfattning — att båda två vid sina beräkningar glömt någon viktig faktor; och det är just denna, af dem utelemnade, faktor, som jag anhåller, att man hädanefter må taga med, då man vill göra upp beräkningar öfver jordbrukets afkastning, likasom då man skall bestämma dess bevillning. Det kan nemligen förhålla sig så, att jordbruket, *betraktadt såsom kapitalplacering*, understundom ger en afkastning af endast 3 procent. Det är vidare likaså sannolikt, att Herr Axell har rätt, då han påstår, att jordbrukets afkastning i vårt land inbringar en summa, motsvarande 5 procent ränta på ett kapital af 7 milliarder. Nå väl, hvarpå beror det nu, att båda kunna ha rätt? Jo, derpå att det icke endast är ett penningkapital, som i jordbruket är placeradt; det finnes äfven något annat, som jordbrukaren nedlägger i denna sin rörelse, och det är *arbete*, jordbrukarens egen sträfsamhet, sakkunskap och arbetsduglighet. Och, mine Herrar, i ett land som vårt, der befolkningen till ett så ofantligt öfvervägande flertal, och kanske mera än i något annat land, lefver icke af kapital, icke såsom rentierer, utan af den inkomst, som dess arbete gifver, der måste det förefalla särdeles förvånande, att någon vid försöket att uppgöra en beräkning öfver jordbrukets afkastning kan så totalt lemna ur räkningen den viktiga inkomstfaktor, som kallas *arbete*.

Det är ju nemligen alldeles klart, att den inkomst jorden skänker sin brukare sönderfaller i 2 olika slag, nemligen ränta på det kapital, som i jorden är placeradt och inkomst af det arbete, eller frukten af

Om skyldighe-
ten att bygga
tingshus och hä-
radsfängelse.
(Forts.)

de kunskaper, den sakkännedom, den flit och ihållighet, som på jordens brukande blifvit nedlagda. Men då nu det är ett faktum, att denna senare art af inkomst beskattas i hvarje annan näring, hvarför skall den då, mine herrar, i denna vara fri från skatt. Jag vill icke gå in på något hårklyfvande och svårfattligt teoretiserande, utan framställer saken genom ett enskildt exempel. Låt oss tänka oss en jordbrukare, t. ex. i Skåne. Han är en förmögen man. Han har två söner och låter båda gå i någon god skola. Den ene skickar han derefter till Alnarp, den andre till universitetet. Kanske är han till och med tillräckligt klok och tillräckligt förmögen, för att vilja och kunna uppoffra ännu mera på sina barns uppfostran, och den ene får i sådant fall resa till Tharandt eller kanske till Skotland, för att genomgå en utmärkt kurs i landtbruk, under det att den andre ligger vid universitetet och tar der sin embetsexamen. Efter någon tid dör fadren — jag ber om ursäkt, att jag på detta sätt yttrar mig i formen af en berättelse, men saken blir derigenom mera påtaglig — vid sin död lemnar han efter sig en förmögenhet på, sägom 40,000 kronor, som delas mellan de båda sönerna, så att de hvardera få 20,000 kronor. Vilja vi nu se till hvad dessa båda söner fått i arf af sin fader, så finnes detta arf utgöras af två slag af kapital. Det ena utgöres af en utmärkt uppfostran, som representerar en ganska betydlig del af faderns förmögenhet; den andra åter af ett kapital på 20,000 kronor. Den ene, som är jordbrukare, köper sig en landegendom och hans nit, hans förvärfvade skicklighet och stora erfarenhet visa sig snart sätta honom i tillfälle att af denna egendom skaffa sig en utmärkt afkastning. Den andre sonen har blifvit t. ex. embetsman och såsom sådan fått en lön på 3,000 kronor. De 20,000 kronor, som han ärft af fadern, nedlägger han i en stadsfastighet. Huru ställer sig nu den bevillning, som af dessa begge personer erlägges? För den ene beräknas den efter hans lön, 3,000 kronor, jemte 5 procent af fastighetens värde, eller 1,000 kronor, således efter tillsammanlagdt 4,000 kronors inkomst. Den andres bevillning utgöres efter 3 procent af hans jordbruksfastighet; för den inkomst han har af sin skicklighet att sköta densamma och af det arbete han å den nedlägger, för räntan af dessa kapital erlägger han ej ett öre i bevillning. Märken väl, att jag här talar om *bevillning*, ej om beskattning i allmänhet.

Af hvad jag nyss visat, finna vi således, att, under det den ene af sönerna för inkomsten af *sitt* kapital och arbete erlägger bevillning efter 4,000 kronor, den andre erlägger bevillning för afkastningen af *sitt* kapital och *sitt* arbete endast efter 600 kronor. I likhet med den siste ärade talaren här bredvid mig finner äfven jag det önskligt, att vi så fort som möjligt måtte komma ifrån det numera obilliga förhållande, att skyldigheten att bygga tingshus uteslutande skall åligger jorden. Äfven i öfrigt tillhör jag ingalunda dem, som anse jordbrukaren vara alltför lindrigt beskattad. Men jag anser, att den *bevillning*, som han erlägger, är alltför ringa; och då det nu är fråga om att till denna skattetitel öfverföra en ny börda, må man icke förundra sig, om jag ej vill gå in derpå. Skall man allt vidare utveckla en befintlig skatteform, så må man vara både berättigad och skyldig att först undersöka basen, hvarpå den hvilat. Och när jag då finner, att den

hvilat snedt och trycker ojemnt, vågar jag icke ytterligare belasta det redan lutande planet, och därför vågar jag icke heller tillstyrka bifall till Utskottets förslag.

*Om skyldighe-
ten att bygga
tingshus och hä-
radsfängelse.
(Forts.)*

Herr Carl Ericson: Jag har begärt ordet endast för att i kort-het fullständiga det anförande, som jag hade på förmiddagen.

Jag delar de talares åsigt, som anse, att vår bevillningsförordning och sättet, huru taxeringen verkställes, lemna öfrigt att önska. Men frågan om en förbättring härutinnan är ju under behandling hos Kongl. Maj:t; för dess utredning har en förberedande komité, den så kallade skattejemkningskomitén varit tillsatt, och jag förmodar, att det icke kommer att dröja så särdeles länge med den definitiva lösningen af frågan. Men efter som vi nu kommit in på denna sak, vill jag erkänna, att jag för min del icke anser bevillningsförordningen vara så dålig, som man velat framhålla. Gjorde vederbörande alltid sina skyldigheter i afseende å tillsynen öfver förordningens rigtiga tillämpning, skulle sannolikt icke förspörjas samma klagomål, som nu höras. Det har under diskussionen yttrats, att jorden i vårt land är särdeles lågt beskattad. Jag medgifver också, att taxeringen å densamma är för låg; men detta, vågar jag påstå, är förhållandet med alla öfriga beskattningsföremål. Härifrån undantager jag naturligtvis allmän och enskild tienst, hvilken kan noga beskattas, emedan den är till beloppet känd. Herr Axell vidrörde i viss mån samma sak, som jag förut i dag framhållit, men kom till ett annat resultat än jag. Med statistiken i hand kom han nemligen till det resultat, att Sveriges jord lemnade en årlig afkastning af brutto 461,5 millioner och netto cirka 350 millioner kronor. Jag är nu icke beredd att taga skattejemkningskomiténs utlåtande, ur hvilket han antagligen hemtat denna siffra, under närmare pröfning lika litet som att, hvad jag redan på förmiddagen tillkännagaf, deltaga i en mera i detalj gående diskussion i denna fråga, till hvilken vi nog i sinom tid återkomma. Men att Herr Axells påstående åtminstone hvad nettointkomsten angår var något förhastadt, synes mig, lindrigast sagdt, utom allt tvifvel. I alla händelser faller det af sig sjelf, att hans uppgift om att den svenska jordens rätta taxeringsvärde uppginge till sju milliarder kronor, är öfverdrifven. Men, mine Herrar, äfvn efter denna beräkning kom han till det resultat, att jorden i allmänhet skattade tre kronor per mille. Se vi då efter hvad som erlægges i bevillning för annan fastighet, finna vi detta utgöra endast en krona per mille, och visar det sig således, att, äfven efter den af Herr Axell uppställda beräkningen, utgifterna för jorden äro betydligt större än för andra beskattningsföremål.

Den talare, som sist hade ordet, yttrade åtskilligt, hvaruti jag instämmer och deribland särskildt, att jorden icke finge vidkännas någon beskattning för det förlagskapital, som nedlagts på densamma, men ett erkännande i detta hänseende gjorde jag redan då jag på förmiddagen sökte bemöta herr Adlercreutz anförande. En ärad talare på stockholmsbanken, som under förmiddagen hade ordet, yttrade, att blott bevillningen blefve ordnad på ett rättvisare sätt, skulle han vara med om en rättvisare fördelning af dessa skatter, som för närvarande ensidigt hvilat på jordbruket. Jag skall bedja att helt enkelt få om-

Om skyldigheten att bygga tingshus och häradsfängelse.
(Forts.)

vända denna sats och säga, att, så snart dessa skatter blifva rättvisare fördelade, så skall jag, när Kongl. Maj:t om ett eller annat år för Riksdagen framlägger förslag om ett rättvisare ordnande af bevillningsfrågan, befinnas fullt beredd och villig att till ett sådant förslag lemna mitt bifall.

Herr Landshöfding Bergström framdrog i sitt första anförande i likhet med herr Rydin under förmiddagen några exempel ur skattjemkningskomiténs betänkande, hvarmed han ville ådagalägga, att jordbruket är ofantligt mycket till dess fördel orättvist beskattadt och han framhöll särskildt, att de, som i Stockholm skatta för en årlig inkomst af 4—800 kronor, erlægga en högre bevillning än samtliga jordbrukare i de 4 norrländska länen tillhopa. Jag svarar, att detta bevisar rakt ingenting. Det skulle vara bevisande, och på ett skriande sätt bevisande, om bevillningen vore den *enda* skatt, som hvilade på jordbruket.

Efter som jag kom att nämna herr Bergströms namn, ber jag att få fästa hans uppmärksamhet på, att hans namn vid detta aftonplenums början stod först på förteckningen öfver anmälde talare och att, om de följande talarne vid uppropet funno sig sakna anledning att taga till ordet i frågan, sådant icke härledde sig af någon afsigt att hindra honom från att få ordet.

Jag skall icke vidare upptaga tiden. Jag vill blott tillägga, att Herrarne misstaga sig mycket, om Herrarne tro jordbrukarnes afsigt vara att genom borttagande af de särskilda skatterna å jorden åstadkomma en beskattning, som hårdare komme att trycka andra beskattningsföremål än jordbruket. Detta är visst icke deras afsigt. De vilja blott, att skatterna till staten och kommunen må drabba jorden *lika* hårdt som hvarje annat beskattningsföremål, så att, icke såsom nu sker, jorden får betala mer, mångdubbelt mer än andra skattskyldige.

Herr C. A. Larsson: Det var hardt när i början af detta aftonplenum, att vännen Uhr fått sin fromma önskan om en förkortning af denna diskussion uppfylld. Han uppmanade nemligen alla efterföljande talare att fatta sig så kort som möjligt. Händelsen fogade nu vid plenums början att af fyra anmälde talare två voro borta och två afstodo från ordet; och klubban skulle då hafva fallit och afklippt all vidare diskussion, om icke de bortavarande herrarne haft en vän i viken — jag syftar härmed visst icke på Herr vice Talmannen — som tagit till ordet och hållit diskussionen i gång, tills de öfrige hunno infinna sig.

Den ärade talaren på stockkolmsbänken yttrade nyss, då han hade ordet, många tankvärda saker. Han beklagade sig öfver att hans röst icke skulle höras i denna Kammare. Men — Gud bevare hans röst — den höres nog öfver hela Kammaren, och hans ord äro alltid så viktiga och innehållsrika, att man minsann icke försummar att lägga märke till dem. Han yttrade, att kommunalbeskattningen inom Stockholms stad med fyrktalet såsom beskattningsgrund vore fullkomligt riktigt och rättvis. Nu veta vi, att skilnaden i beskattningsgrunden för land och stad består allenast deri att man på landet betalar tre öre och i stad fem öre för hvarje hundra kronor af taxerings-

värdet. Då nu dessa så mycket omtalade »102» väckt ett förslag, enligt hvilket för jordbruksfastighet skulle betalas lika bevillning som för stadsfastighet och sålunda den nyssnämnda skilnaden bortfalla, så torde det med skäl kunna frågas, om icke den beskattningsgrund, som inom Stockholms stad visat sig vara fullt riktig och rättvis, skulle kunna blifva lika riktig och rättvis äfven för landet. Det beror nu på Herrarne sjelfve att afslå eller godkänna förslaget om 5-öres-bevillningen för jordbruksfastighet. Jag tror, att den upplysning herr Bergström lemnade om bevillningsförhållandena inom Stockholms stad var mycket beaktansvärd, ty den visar — och vi sätta tro till hans ord — att den nu föreslagna allmänna bevillningsgrunden blifver rättvis, så snart man bifaller den motion, som de 102 väckt och derigenom ställer bevillningen lika för land och stad. Alla de öfriga bevillningsgrunder, hvilka afse andra beskattningsbara föremål, äro redan lika för land och stad, och ingen skall sedan kunna komma och tala om orättvisor i beskattningsförhållanden vare sig å landsbygd eller i stad.

Herr Bergström tillkännagaf äfven en annan grundsats, som också har goda skäl för sig, fastän den hittills icke vunnit allmänt bifall. Han sade, att staten hvars invånare behöfva skydd af lag och rättvisa, också hafva skyldighet att bygga de hus, der lag och rättvisa skipas. Ingen kan säga, att detta är orätt; och jag tror, att hvar och en, som aktat på hans ord, skall instämma med honom i begge dessa punkter. Atskilliga talare hafva äfven uppkastat jemförelser mellan den obetydliga bevillning, som inflyter från landsbygden i förhållande till de stora och rika städerna. Och det är obestriddt, att här föreligger en betydlig differens. Men då en talare åberopade tidningsartiklar, så ber jag att få nämna, att jag för några dagar sedan läste i en tidning — och det var ändå icke någon skandaltidning utan sjelfva Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning — att det stora och rika Göteborg betalade i bevillning circa 500,000 kronor, men då man dervid tager i betraktande, att Göteborg af bolagsmedlen utbekommer 600,000 à 700,000 kronor, så uppgår bevillningsbeloppet i sjelfva verket till ingenting och staden får dessutom en present af omkring 160,000 kronor. Således var detta icke något att skryta med. Dessutom förefaller det besynnerligt att just stadsrepresentanterne, som icke hafva ett enda öres intresse i denna fråga kunna vara våra värsta motståndare. De få ju icke släppa till ett enda öre, såvida de icke ämna flytta ut och bosätta sig på landet. Jag har icke heller lyckats få höra ett enda skäl hvarföre detta förslag skulle innebära en orättvisa emot dem. Skulle någon protestera deremot, så vore det de herrar som ega stora privilegierade jordegendomar med höga taxeringsvärden. På grund häraf hemställer jag att städernas representanter måtte låta oss landtbor få ensamma besluta i denna fråga.

Herr Carl Ifvarsson: Jag skulle icke vidare hafva besvärat Kammaren med att begära ordet i denna fråga, om icke två talare missuppfattat mitt förra anförande på ett sätt som jag icke kan lemna oanmärkt. Jag tror icke, att jag uttryckte mig otydligt, men emellertid påstår man, att jag skulle hafva sagt, att jag af egen erfarenhet hade mig bekant, att jordbruksfastighet gaf allena tre procent ränta å

Om skyldigheten att bygga tingshus och häradsfängelset.
(Forts.).

Om skyldighe-
ten att bygga
tingshus och
härads-
fängelse.
(Forts.)

taxeringsvärdet. Jag påstod, att man i allmänhet beräknade, att så-
dan fastighet gaf allenast tre procent ränta å köpeskillingen. Af egen
erfarenhet kunde jag ej påstå något sådant, emedan den jordlapp jag
eger icke lemnat ens så hög behållen afkastning. Jag sade, att man
antagit en sådan beräkningsgrund, och jag tror mig kunna bevisa rig-
tigheten af detta mitt påstående dermed att en dylik beräkning antogs
redan af den komité, som utarbetade den nu gällande bevillningsför-
ordningen. Då komiterades förslag framlades för Riksdagen deltog jag
i Bevillnings-Utskottets förberedande behandling deraf. Jag minnes
nu icke hvad som stod i betänkandet, men hvad jag minnes är, att
en ledamot af Utskottet, som jemväl deltagit i komiténs arbeten,
många gånger påpekade den omständigheten, att det endast vore fråga
om att taxera fastigheterna hufvudsakligen efter deras köpeskillning och
att man vid sådant förhållande icke kunde beräkna afkastningen högre
än till tre procent af köpeskillingen. Och denne ledamot var icke lands-
utan stadsrepresentant samt följaktligen ojäfvig och utom all misstanke
att vilja gynna jordbruket.

Han erinrade äfven flere gånger, att oaktadt fastigheterna upp-
skattades efter deras taxeringsvärde, så vore det likväl af deras af-
kastning, som skatten beräknades. Således tror jag icke, att det var
något misstag af mig, då jag påstod, att det vore fråga om inkomst-
skatt så i ena fallet som det andra. Skulle det nu komma i fråga
att åtaga sig en särskid förmögenhetsskatt, så må man, om man så
vill, gerna kalla halfva skatten inkomstskatt och den andra hälften
förmögenhetsskatt blott man går konsekvent till väga och beräknar
skatten af inkomsten, ty då betyder benämningen ingenting. Det spör-
jes väl framdeles, om dermed är något vunnet. Jag tror, att det gör
ingenting till saken, blott den ena skatten står i ett riktigt förhållande
till den andra.

Bevillnings-Utskottet ansåg äfven alldeles riktigt, att man utgick
från den synpunkten, att jordbruket skulle betraktas såsom gifvande
allenast tre procent å köpeskillingen och att annan fastighet ansåges
lemnna fem procent derå. Och då man sålunda bestämde bevillningen
till tre öre för hundra af taxeringsvärdet för jordbruksfastighet och
fem öre för hundra af värdet för annan fast egendom, så blef bevill-
ningsprocenten af fastigheternas beräknade inkomst lika å båda stäl-
lena samt motsvarar en procent af behållna inkomsten. Grunden är så-
lunda efter min uppfattning riktig, blott den tillämpas riktigt. Sedan
jag förra gången hade ordet, har jag hört en talare påstå att det fun-
nes jordbruksfastigheter som gifvo i afkastning 17 eller 19 procent.

Jag kunde icke riktigt följa med den talare, som sade att jord-
bruket lemnade en så stor inkomst. Jag vet icke, hvarpå han grun-
dade detta påstående. Så vidt jag kunde förstå, så talade han egent-
ligen om den inkomst jordbruket ger, men icke om den *behållna* in-
komsten deraf. Jag tillåter mig därför fästa uppmärksamheten derå,
att det är en betydlig skilnad emellan netto- och bruttoinkomst, i syn-
nerhet för jordbrukaren. Om man nemligen frånräknar alla de utgif-
ter, denne får vidkännas, så blir behållna inkomsten måttlig nog.

Man har också talat om, att jordbrukaren icke beskattades för
sjelfva arbetet. Ja, de större jordbruket anläggas vanligen i sådan

skala, att deras egare icke synnerligen mycket befatta sig med att derå sjelfve nedlägga något arbete, utan låta detsamma skötas af andra och således icke heller i detta afseende hafva mycket att skatta för. De små jordbrukarne måste naturligtvis arbeta, men utan stor inkomst af arbetet. I allmänhet kan icke antagas, att detta lemna högre behållning än omkring 300 kronor årligen, eller samma belopp för hvilket annat arbete är fritt. Bevillningsförordningen stadgar nemligen, att den, som icke har en årlig inkomst af 400 kronor, skall vara från bevillning efter II Art. befriad. Jordbruket är icke fritt, men arbetaren är fri, om han ej har så hög arbetsinkomst.

Den grund för beskattningen, som vi redan hafva, är således ganska riktig, endast den rätt tillämpas.

Det har också från denna Kammare utgått förslag om att höja bevillningen efter nämnda artikel från 3 till 5 öre per 100 kronor. Om man gör detta och förändrar kommunalförfattningarne derhän, att likställighet uppkommer emellan de olika beskattningsföremålen vid fyrktalssättningen, så skall, påstår man, jordbruket deraf komma att erhålla lindring beträffande kommunalutskylderna. Måhända skulle någon lindring uppstå beträffande den ena sjettedelen, under förutsättning att fastigheterna icke sättas i högre värde än som hittills skett, men detta är dock ovisst. Dessutom, om och någon lindring skulle uppstå i fråga om allmänna kommunalutskylder, så hafva vi en annan skatt kvar, nemligen landstingsskatten, hvilken på samma grund skulle komma att höjas såsom från 3 till 5. Jag tror, att vi i dessa hänseenden redan gått så långt, som man möjligen kan gå med hänsyn till den ringa afkastning, som jordbruket för närvarande lemna; ja, man skulle snarare kunna påstå, att beskattningen är för hög i förhållande till denna afkastning, då jordbruket påföres dubbelt fyrktal mot andra beskattningsföremål. Enahanda är förhållandet i fråga om förslaget angående skyldigheten att bygga tingshus. Under förutsättning, att de åsatta taxeringsvärdena äro rigtiga, skulle man kunna säga, att jordbrukaren äfven i detta hänseende får betala mera än hvad skäligen är; men enligt mitt förmenande är detta en småsak, som icke är värd att derom särskildt ordas.

Herr Hörnfeldt: Så vidt jag kunnat uppfatta, synes ifrågavarande ärende hafva antagit mycket större dimensioner än man skäligen kunnat vänta. Då jag genomläste föreliggande betänkande rörande skyldigheten att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af tingshus och häradsfängelse, så ansåg jag frågan vara temligen oskyldig. Men, såsom jag nyss nämnde, har man under debatten bemödat sig om att i detta oskyldiga förslag spåra ett alldeles förskräckligt lejon, och detta lejon söker man att mota med alla möjliga vapen för att stäcka det i sin linda, men, mine Herrar, lejonet är icke längre farligt, för det har redan blifvit skjutet af Medkammaren, och jag tror derföre att det icke vidare kommer att störa Herrarnes lugn.

Under debatten har jag icke hört en enda af våra motståndare påstå, att gällande lagstiftning i fråga om skyldigheten att bygga och underhålla tingshus och häradsfängelse vore rättvis. Men den

*Om skyldig-
heten att bygga
tingshus och
härads-
fängelse.*
(Forts.)

hufvudsakliga anmärkningen har vänt sig derom, att, derföre att be-
villningsförordningen är fotad på oriktig grund, så borde man icke hel-
ler medgifva en billig och rättvis jemkning i vissa skatteförhållanden,
hvilka man dock medger vara orättvisa. Herrarne vilja således, att vi
från vår ståndpunkt skola medgifva en ändring i fråga om sjelfva be-
villningsgrunden, och först då anse Herrarne det vara lämpligt att med-
gifva en och annan liten successiv jemkning i den orättvisa beskattning,
som nu hvilat på jorden. Anse Herrarne då det vara så viktigt, att
bevillningsförordningen först ändras? Måne det icke ligger inom bil-
lighetens gebit att vara något tillmötesgående och äfven låta hårdt
beskattade jordbrukare vederfaras någon grad af rättvisa, fastän be-
villningen ännu icke blifvit till sin grund förändrad.

En talare på stockholmsbänken anmärkte emot en annan talare
på samma bänk, som på förmiddagen uppträdde till försvar för Utskot-
tets hemställan, men under aftonen icke varit närvarande i Kammaren,
att den senare knappast skulle hafva blifvit öfvertygad om tillvaron
af de af honom framhållna orättvisorna, om hans egande porslinsfabrik,
Rörstrand, varit belägen på landet. För så vidt anmärkaren menar,
att, om Rörstrands porslinsfabrik legat på landet, så skulle dess egare
i föreliggande fråga hafva varit af annan mening än den han i dag
förklarat, ber jag att till protokollet få nedlägga min reservation mot
en sådan uppfattning, och detta så mycket hellre, som, da anmärkaren,
Herr Axel Bergström, förklarade sig icke kunna bifalla Utskottets
förslag, emedan det icke ingick i hans föreställningssätt, att den före-
slagna förändringen vore billig och fotad på rättvisa, han dock å andra
sidan bort medgifva, att det kunnat ingå i den andre talarens före-
ställningssätt, att så vore förhållandet.

Herr Bergström anmärkte äfven, att man ville öfverflytta ifråga-
varande onus på andra, som förut varit fria derifrån. Detta är dock
icke meningen, utan vilja vi endast hafva bördan jemmare fördelad.
Vi vilja visst icke helt och hållet kasta ifrån oss bördan, men deremot
endast bära så stor del deraf, som, efter våra krafter, kan anses bil-
lig och rättvis.

Samme ärade talare påstod äfven, att den nuvarande taxerings-
grunden vore orättvis. Att taxeringsvärdet på jordbruksfastigheter
under de senare åren gått ned, det är visserligen sant. Men måne
man icke äfven bör medgifva, att, om en sådan nedsättning egt rum,
så har det icke skett på annan grund än den, att man ansett nedsätt-
ningen vara billig och rättvis. Så väl bevillningsberedningens som
taxeringskomiténs ledamöter utses ju af de inom kommunerna röst-
berättigade efter vanlig röstberäkning, hvidan äfven andra beskatt-
ningsföremål än jorden äro i tillfälle att dervid bevaka sin rätt. Och
Herr Bergström vill väl icke påstå, att pröfningskomiténs beslut äro
grundade på orättvisa, då, såsom Herr Bergström väl vet, det beror
på honom sjelf att, i hans egenskap af landshöfding, till ledamöter i
pröfningskomitén utse de personer, han anser dertill mest lämpliga.
Herr Bergströms bevisning håller således icke streck.

Jag vill nu icke längre uppehålla Kammarens tid, emedan, såsom
jag redan nämnt, förslaget fallit i Första Kammaren och detsamma
således för denna gång icke kan leda till något resultat. Jag har

emellertid velat gifva till känna, att jag för min del gillar Utskottets hemställan.

*Om skyldig-
heten att bygga
tingshus och
härad-
fängelse.*
(Forts.)

Herr Nils Pettersson: Jag hade icke tänkt begära ordet, om icke diskussionen antagit sådana dimensioner, att den tyckes omfatta hela skatteregleringen, och då har jag ansett mig för min ringa del böra få hafva ett ord med i laget.

Här hafva åtskilliga talare velat förfäktat den satsen, att jordbruket icke vore tillräckligt beskattadt i förhållande till öfriga beskattningsföremål. Men jag tillåter mig betvifla, att de Herrar, som föra ett sådant tal, verkligen hafva någon kännedom om jordbruk i allmänhet eller också hafva de den uppfattningen, att med jordbruket ovilkorligen bör följa en högre beskattning af den orsak, att detsamma redan från fornda tider fått dragas med en större tunga än andra beskattningsföremål.

Ehuru jag är öfvertygad om att icke kunna återföra någon af dessa Herrar till de åsigt, som jag anser vara de enda rigtiga, har jag dock icke kunnat underlåta att påpeka detta förhållande.

Det exempel den förste talaren under diskussionen framhöll, att staten vore en fader, som lemnade jord åt vissa af sina söner och gaf åt andra af dem något annat, var nog vackert, men han tog icke i beräkning att samme fader har äfven lemnat det senare barnet uppfostran och gjort att det kan få af det kapital, som blifvit nedlagdt på dess uppfostran, en större inkomst än den, som jordbrukaren får. Detta synes vara en orsak; Och hvar ligger då orättvisan? När den, som fått bildning, åker efter spann, får den andre stå der i träskor och se på samt äta sill och potatis.

Hvar och en bör väl skatta efter den inkomst han har, vare sig det är en inkomst från fabrik, kapital eller tjänstebefattning; derom äro vi ju alla ense. Men kunna Herrarne försäkra, att alla kapitalister blifva beskattade efter det kapital de hafva? Nej de blifva det ingalunda, ty huru mycket man än vill ändra bevillningsstadgan, så blifver det dock omöjligt att få reda på dessas verkliga kapital.

Här har också blifvit yttradt af några talare, att de vilja medgifva, att det är en orättvisa, att hemmantalet och ej fyrken skall utgöra grund för beskattningen, och att i stället för att lägga skatten på hemmantalet borde man lägga den på taxeringsvärdet att derefter utgöras af jordbrukaren. Det är i sanning ett stort ädelmod.

Landshöfding Bergström har sagt, att han vidhåller ett annat förslag, som förut varit 1867 framlagdt för Riksdagen samt då af båda Kamrarne antagits, och beklagar, att icke en skrivelse härom blef expedierad till Kongl. Maj:t, emedan detsamma innehöll billiga grunder. Det skulle vara roligt att få veta, hvilka dessa billiga grunder äro, förmodligen uteslutande en jordbrukets skyldighet. Han sade äfven, att staten borde vara den, som betalte eller utgjorde byggnadsskyldigheten. Jag undrar just hvad Herrarne ifrån städerna då skulle säga härom. De skulle väl också säga att man gjort en stor orättvisa. Då statens medel skola utgå till så mycket annat, såsom löneförhöjningar och dyrtidstillägg etc., så lär väl ej mycket vara öfrigt att bygga tingshus och häradfängelse för. För öfrigt, så blir allt hvad staten skall göra dy-

Om skyldig-
heten att bygga
tingshus och
härad-
fängelse.
(Forts.)

rare än som erfordras. Jag slutar med att yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Key: Om en främling, liksom jag, suttit och tyst åhört denna dags diskussion, skulle han kunnat tro, att stridsifvern gälde en mycket stor fråga, och att betydliga summor här vore på spel, och ändock, mine Herrar! har det icke varit fråga om annat än deltagande i kostnaden för byggande af dessa anspråkslösa tingshusbyggnader, dessa oansenliga häradsfängelser, som Herrarne se på landet.

Denna fråga är i verkligheten af mycket små dimensioner och en fråga om en ringa kostnadsfördelning på alla samhällsklasser. Det kan således icke vara dess egen storhet eller summans belopp, striden gäller; nej, det är — såsom äfven förut i dag yttrats — en principfråga.

För så vidt jag följt med diskussionen i dag, har jag å ena sidan funnit alla landsrepresentanterne och å den andra alla stadsrepresentanterne samt embetsmännen. Man har nästan, med få undantag, om jag fränser de Lag-Utskottets ärade ledamöter från städerna, som här yttrat sig för bifall till betänkandet, blott behöft veta, *hvarifrån* representanten varit, för att kunna på förhand säga, i hvilken riktning hans yttrande skulle gå. Allt det myckna talet har endast varit en förpostfäktning för den stora strid, som stundar under riksdagens lopp. Det är, som sagdt, blott en förpostfäktning, och jag ämnar icke nu upptaga de frågor, den berör, till någon diskussion, men det torde kanske tillåtas mig att från denna i allt fall högst betecknande förpostfäktning få medskicka en liten promemoria.

En ärad talare här midtöfver, Presidenten Berg, har yttrat, att den jordbrukande befolkningen bär den minsta tungan af kommunalbeskattningen. Representanten för Malmö, Landshöfding Adlercreutz, har yttrat, att enligt nu gällande bevillningsförordning gå några fria från denna skatt, medan andra betala dubbelt. Representanten för Karlstad, Biskop Rundgren, har sagt, att, då presterskapet är befriadt från deltagande i kostnaden för byggandet af dess egna boställen, borde presterna på denna grund äfven vara befriade från delaktighet i byggnadsskyldighet för andra. Han framhöll också, att detta vore en privilegiefråga, och han tillade, att han »vägade nämna detta i denna Kammare, der majoriteten tycktes vilja hafva privilegium på att blifva fria från alla skatter». Representanten för Sundsvall, Herr Axell, nämnde, att jordbruksegarne brukade hafva en nettoinkomst af nitton procent på egendomens taxeringsvärde, och såg deri ett skäl att icke bevilja någon frihet i förevarande hänseende. Detta sistnämnda kunde nog vara ett verkligt skäl, om uppgiften vore riktig, men han glömde, bland mycket annat som förminskar jordbrukets inkomster, att afdraga brukningskostnaden och räntan å rörelsekapitalet. En egendomsegare behöfver lika väl rörelsekapital som en fabrikant, ty användes icke något rörelsekapital, blir ju under vanliga förhållanden egendomens afkastning lika med noll.

Om således en fabriksrörelse njuter afdrag för de maskiner, med hvilka rörelsen drifves, måste ock jordbruket njuta afdrag för värdet af de inventarier och förlag, med hvilka jorden skötes.

Men jag skall bedja att få återkomma till den promemoria, som jag velat förutskicka till den stundande stora striden.

Här finnas i landet städer, som från förflutna tider — ty vi må komma i håg att *här* har ingen reduktion egt rum — af staten fått sig tilldelad högst betydlig *jord* såsom bidrag till kostnaderna för rättskipningen och förvaltningen; ja, i min hemort finnes en stad, der ensamt årliga värdet af försåld skog från stadsjorden är tillräckligt att betäcka stadens utgifter för kommunala ändamål.

Enligt skattejemkningskomiténs utlåtande utgjorde den *bevilling enligt 2:a artikeln*, som år 1875 af landets stapelstäder utgätt, 1,677,000 kronor; men dessa städer uppbära i tolagsersättning 1,602,490 kronor. Hvad betyder nu detta? Jo, att Sveriges stapelstäder i *tolag* få igen nära nog allt hvad de lemna staten i bevilling.

Vidare ber jag att få påminna om de *bränvinsmedel* Sveriges städer uppbära och med hvilka — det veta vi alla — städerna bestrida ränteutgifterna å lån, som upptagits för deltagande i de jernvägsföretag, hvori de ingått.

Slutligen må vi påminna oss, att af den *rotering*, städerna under Karl den XI:tes tid ålades, *hälften blifvit längesedan efterskänkt*, och andra hälften får lösas med en mycket låg vakansafgift.

Jag klandrar icke allt detta och jag missunnar icke städerna alla dessa förmåner, men jag tror och tycker att det är skäl, då redan en sådan jämförelsevis ringa fråga som denna mött så mycket motstånd, som här visat sig förefinnes, att man å andra sidan något erinrade sig, hvad som *förut* skett, samt hvilka särskilda förmåner för närvarande atnjutas, och framför allt ihågkomme, att på *detta* sätt lösa vi icke de stora frågorna, dessa frågor, för hvilka vi alla, I såväl som vi, mine Herrar, äro lika varmt intresserade. Nej, på *detta* sätt går det sannerligen icke. Vi måste, mine Herrar, kunna mötas; men kunna vi icke mötas, icke ens i en så liten fråga som denna, huru skola vi då kunna hoppas att mötas i de stora frågorna!

Herr Dickson: Jag hade för min del icke tänkt deltaga i den nu pågående diskussionen, icke derföre att icke äfven jag har ganska stadgade tankar i de frågor, som här varit på tapeten, men derföre att jag tänkt, att det kommer väl *min* tid, då jag får deröfver yttra mig. Jag ansåg nemligen, såsom den siste talaren, att detta endast är en förpostfäktning till den stundande striden, men då Herr Key redan nu dragit fram en del af det tunga artilleriet för att visa oss vår farliga ställning, må det tillåtas mig om denna ställning yttra några ord.

Den siste talaren har ganska rätt: det gäller en kamp mellan land och stad, men än mera — det gäller en kamp mellan en öfvermäktig och öfvermodig majoritet och en minoritet, som numera knappast har rätt att yttra sig här i Kammaren. Ja, mine Herrar, gjorde denna minoritet rätt, d. v. s. hvad för befordrande af ärendenas skyndsamma och lugna behandling vore lämpligast, skulle den i Kammaren ständigt tija och nöja sig med att nedlägga sina voteringsedlar. Men minoriteten hvarken bör eller far göra detta. Väl känna vi ganska väl, att de beslut, som utgå från denna Kammare, fattas icke *här* på grund

Om skyldigheten att bygga tingshus och häradsfängelse.
(Forts.)

Om skyldig-
heten att bygga
tingshus och
härads-
fängelset.
(Forts.)

af utredning under en sakrik diskussion, utan på Grand hôtel, derifrån det lystrings- och kommandoord utgår, som bestämmer öfver majoritetens röster; men minoriteten kan och får det oakadt icke tåga. Den talar icke för att göra sin röst hörd här i Kammaren — ty det veta vi nog icke låter sig göra — men, mine Herrar, den talar till de utanför stående, till det af partilidelserna icke förvillade sunda omdömet. Den väddar och förtröstansfullt till historiens dom; ty, mine Herrar, när nittonde seklets frihetstids historia en gång af historie-skrifvaren upptecknas, komma nog denna Kammares protokoll att lemna ett ganska godt stoff till teckningen. Historien får då vittna, på hvilken sida *skålen* funnits; historien får jemväl vittna om, huru litet *skål* hafva kunnat göra sig gällande mot majoriteten i denna Kammare, en majoritet, som har för sed att enskildt fatta sina beslut. Mot denna majoritets särskilda medlemmar har jag, mine Herrar, intet att säga, men i kollektiv mening kan jag dock icke annat än klandra deras sätt att gå till väga; och för mig, som lifligt önskat genomförandet af den representation, vi nu fått, måste ett sådant förhållande kännas smärtsamt, ty i stället för att, som jag hoppades, få se i den nya representationen alla klasser uppgå, hvad ser jag; jo, klass stäld mot klass, stad mot land. Jag tror visserligen, att I, mine Herrar, kunnen krossa städerna; men jag tror icke, att man kan hugga af en lem, utan att hela kroppen lider deraf. Skulle vi emellertid icke här i denna Kammare få rättvisa, skola vi, derom är jag förvissad, erhålla sådan *utom* densamma.

Herr Wieselgren: Till den upplysning, som en riksdagsman på östgötabänken för en stund sedan lemnade Kammarerna, nemligen att han läst Göteborgs handels- och sjöfartstidning, ber jag att få lägga den anmärkningen, att han sannolikt måtte läsa nämnda tidning mera sporadiskt; ty, om han läst hvarje nummer af densamma, och icke endast det, hvarur han hemtat sin uppgift, att »Göteborgs stad betalar en half million i bevilling, men får 600,000 kronor igen i tolagsersättning», skulle han jemväl egt kännedom om en särdeles anmärkningsvärd artikel, som några dagar senare synts i samma tidning, och hvaruti på ett klart och öfvertygande sätt visats det vilseledande i den förra uppgiften. Då emellertid detta berigtigande undgatt honom, torde det tillåtas mig att få påminna, hurusom de två anförda sakerna äro, från den ståndpunkt han betraktar dem, inkommensurabla storheter; bevillingen är en sak, tolagsersättningen en annan. Denna senare, det säger ju sjelfva namnet, är en *ersättning* för mistad tolag, och hvad var tolagen? Jo, en afgift, som af »de trafikerande» betalades till städerna för trafikanstalternas ordnande och upprätthållande. Då staten af motiv, på hvilka jag nu icke behöfver inlåta mig, önskade en förändring i dessa förhållanden och sade: dessa afgifter skola afskaffas — jag anvisar i stället för dem en viss summa för upprätthållande af de trafikanstalter, hvilkas bekostande ensamt af stadssamhället vore obilligt, alldenstund icke endast detta af dem njuter gagn — skulle då denna ersättning kunna sägas vara en gåfva, i hvilken staten med ena handen återlemnar städerna, hvad han såsom bevilling tagit med den andra? Jag betviflar detta och måste

*Om skyldig-
heten att bygga
tingshus och
härads-
fängelse.
(Forts.)*

förklara den ärade östgötarepresentantens af en senare talare upprepede uppgift, att städerna med hänsyn till tolagsersättningen i sjelfva verket icke skatta något till staten, utan tvärtom af densamma »få betaldt» såsom beroende på en sammanblandning af fullkomligt skilda ekonomiska områden och i allo vilseledande.

Endast i afsigt att till protokollet anmärka detta, begärde jag ordet; men i anledning af sedermera förekomna yttranden anhåller jag få tillägga ännu ett par ord.

Jag vill då emot talaren från Norra Tjust anmärka, att förhållandet med den inkomst, städerna erhålla genom de s. k. bränvinsmedlen, är ungefär enahanda som med tolagsersättningen; ty äfven de böra betraktas såsom en »ersättning». På grund af den erfarenhet, jag under åtskilliga års tid i rikets andra stad varit i tillfälle att inhemta, vågar jag säga, att städerna verkligen måste anses såsom ett slags samlingsplatser för allt hvad som på landsbygden blifvit afsigkommet och uselt. Detta är bedröfligt nog och kostar städerna otroligt. Så snart någon på landet genom fylleri, vårdslöshet eller på annat sätt förstört sin existens — hvart begifver han sig då? jo, till städerna; och dessa få sedan draga försorg om såväl honom som hans hustru och barn. Jag tror därför, att, om någon kommun, någon korporation skall vara framför andra berättigad att draga fördel af bränvinsmedlen, bör det vara städerna; ty *de* bära otvifvelaktigt den svåraste tungan af bränvinsförbrukningen i landet. För ett par år sedan företog jag mig en gång att uppgöra en beräkning för uttrönande af huru de personer, som i Göteborgs stad dömts för fylleri och andra brott eller förseelser, haft sin upprinnelse; och jag försäkrar Eder, mine Herrar, att en öfvervägande stor procent af dem — jag vågar icke nämna siffran, emedan jag icke tror mig fullt säkert minnas den — var född *på landet*. Jag kan således icke komma till annat resultat, än att städerna med fullt fog kunna göra anspråk på att såsom »ersättning» få tillgodonjuta bränvinsmedlen.

Man har vidare yttrat, att vid vårt behandlande af föreliggande fråga vore för handen en kamp mellan *stad* och *land*. Jag vågar säga, att det är mycket mera än så: det är en kamp mellan Sveriges *fortid* och *nutid*; ty, säge hvad man vill, det är i förhållanden, som vuxit upp och tagit gestalt under längesedan gångna tider, som grunden till vår meningsstrid i dag djupast är att finna. Det gäller för oss att efter moderna grundsatser ordna hvad vi tagit i arf från våra fäder och funnit icke längre med nu rådande förhållanden stämma öfverens. Jag har förut på detta rum antydtt och jag upprepar nu min öfvertygelse, att med representationsreformen 1866 »reformationen» endast blifvit börjad, att genomförandet af denna reform väl i och för sig var ett väldigt arbete, men att dess ödesdigraste betydelse låg i dess egenskap att vara utgångspunkt för bildandet af en ny tingens ordning. Det är för att få en liten del i denna nya ordning praktiskt genomförd, som vi nu stå här, stads- och landsrepresentanter, mot hvarandra; ty vår forntid är byggd på skillnaden mellan stad och land, och vår nutid vill undanröjda denna skillnad.

För min del kan jag icke hysa något tvifvel om hvad som är rättvist eller icke i den sak, om hvilken det föredragna betänkandet

*Om skyldig-
heten att bygga
tingshus och
härads-
fängelse.
(Ports.)*

handlar. Jag måste säga mig, att i den stund, då de lagstadganden, om hvilkas ändring nu är fråga, tillkommo, funnos ständs-förutsättningar, som nu icke finnas, men af hvilka deras rättvisa dock afhänger, och jag har derföre klart för mig, att dessa stadgar måste ändras efter de förhållanden, som nu bestå, så vidt vi icke vilja bygga på en föråldrad grund. Hade derför frågan stannat vid det föreliggande förslaget från Lag-Utskottet, hade också mitt votum varit fullt bestämdt. Men man har nu satt detta enstaka lagrum i förbindelse med så många andra förhållanden, att dess afgörande synes vara på väg att fattas såsom bestämmande för lösningen af hela den efterföljande raden af våra invecklade skattefrågor; vi skulle hafva så ifrigt stridt om denna första punkt, för att sedermera, som så ofta annas brukar inträffa, låta alla de följande göras beroende af beslutet i den första, i det tysta medgifvande, att hela striden der blifvit utkämpad. Detta har gifvit denna fråga en annan betydelse än hon behöft och kanske bort hafva. Men då man inom båda de olika partierna i denna Kammarare visat sig hafva fattat henne såsom en principfråga, afgörande med hänsyn till sättet att ändra våra gamla skatteförhållanden, och jag icke kunnat undgå att lägga märke till, huruledes de mest diametralt motsatta åsikter härunder uttalats, i det nemligen å ena sidan, på det skarpaste förfäktats, att jordbrukarne äro på det hårdaste belastade, att de äro öfverlastade med allt slags borgerlig tunga, men å andra sidan detta förnekats, och hvardera partiet, under åberopande af samma källor, ifrigt sökt häfda sin mening under påtaglig öfvertygelse om densammas rättighet, så har den åsikten trängt sig på mig, att denna fråga icke ännu kan vara tillräckligt utredd; att det icke ännu är fullt klart för de olika partierna hvad som i detta fall är rätt eller billigt, hvad som bör vara början, fortgången och slutet i skattefrågans förestående ordnande, utan att det ovilkorligen tarvas en vida grundligare bearbetning deraf, innan vi äro i stånd att förklara oss färdiga att på ett tillfredsställande och slutgiltigt sätt afgöra henne. Jag anser således att frågan bör uppskjutas, på det att vi, då vi framdeles här mötas, må utan förblindelse eller — skall jag våga utsäga ordet? — partilidelse, vara i stånd att i lugn begrunda och afgöra henne. Det är af *dessa* skäl, som jag nu yrkar afslag å det föreliggande betänkanudet.

Herr Axel Bergström. Herr Talman! Hvarken det föreliggande ämnet eller det sätt, hvarpå öfverläggningen i saken fördes, intill dess Herr Key uppträdde, borde enligt min åsigt hafva föranledt till anställande af någon vidräkning mellan land och stad. Nyssnämnde talare gjorde emellertid en sådan vidräkning under förmenande, att hvad som nu försiggår endast vore en förpostfäktning till den stora strid, som stundar. Den skilnad, den motsats mellan stad och land, som redan förefinnes, är nog hjert och nog stark, utan att någon representant behöfver göra den ännu hjertare och ännu starkare. Gör man åter det, så sår man ut draktänder och af sådan sådd finnes tillräckligt förut. Just den omständigheten, att stadsrepresentanter hafva uppträdt i frågan och talat mot Utskottets utlåtande,

fastän de icke äro omedelbart intresserade af frågans utgång, måste bevisa att de dervid endast haft till syfte att föra rättvisans talan.

Herr C. A. Larsson var verkligen uppriktig, då han stälde till städernas representanter den uppmaning, att, då de icke omedelbart voro intresserade i frågan, de borde, utan att blanda sig i leken, låta landsrepresentanterne i ro och sämja afgöra frågan. Utan tvifvel hade det varit behagligt för majoriteten att ensam afgöra frågan utan att stadsrepresentanterna dervid fått höja sina röster. Men det är nu en gång så, att när man har äran tillhöra en nationalrepresentation, så har man i allmänhet både skyldighet och behof af att uttala sig i förekommande frågor; och så liten är icke någon fråga, att icke rättvisans och billighetens fordringar stå högre, än den omständigheten, att frågan möjligen kan anses liten.

Afven om jag skulle inlåta mig i någon granskning af Herr Keys vidräkning af städernas och landets förmåner, så anser jag dock att nu icke är passande tid dertill. Likväl kan jag icke underlåta att, hvad stadsjorden angår, påpeka, det en stadsmenighet torde få anses lika berättigad att till sin fördel nyttja åt staden donerad kronojord, som kronoåboar äro berättigade att nyttja åt dem upplåtna kronohemman och deraf draga inkomst.

Herr Hörnfeldt uppträdde med ett föredrag, hvilket ej var alldeles fritt från en onödig bismak af patos. Han fann sig föranlåten att på den frånvarande Herr Stråles vägnar protestera mot ett yttrande, jag skulle hafva fält. Det var en vilkorlig protest, och jag kunde därför, då förutsättningen för protesten sänkades, låta den gå förbi oanmärkt, men vill dock upplysa, att jag hvarken tänkt eller antydtt att Herr Stråle skulle hafva hyst en annan mening i denna fråga, om Rörstrands fabrik legat inom ett tingslag. Jag antog blott att Herr Stråle snart på ett praktiskt sätt skulle blifva öfvertygad om den nya grundens orättfärdighet, i fall han finge deltaga i kostnaderna för tingshusbyggnad. Egentligen kan jag ej tillerkänna Herr Hörnfeldt rätt att protestera på en annans vägnar. En sådan protest kallas på handelsspråket protest per procuram, men talaren har ej visat att han är Herr Stråles prokurist. Jag vill emellertid ej vidare sysselsätta mig med Herr Hörnfeldts protest, som må till hans nöje inflyta i Kammarrens protokoll; men håller dock före, att den icke varit af behofvet påkallad.

Herr Lyttkens: Jag hade icke ämnat begära ordet, men uppkallades genom de grofva beskyllningar, som utslungats mot Kammarrens majoritet af talaren från Göteborg. Han sade, att majoriteten icke är mottaglig för skäl och blott röstar efter kommando från Grand hôtel. Det är beskyllningar, som jag kastar tillbaka. Af sig sjelf dömer man andra, och det måtte vara någonstädes, der det går till på det sätt, talaren beskref, men jag kan försäkra, att, hvad majoriteten i denna Kammare beträffar, hvar och en talar och röstar efter sin öfvertygelse. Emellertid blir, derigenom att man utkastar dylika beskyllningar mot hvarandra, diskussionen i Kammarren allt annat än angenäm. Han yttrade, att det här var en strid mellan land och stad, men jag kan ej finna minsta anledning till en sådan förmodan. Frågan

Om skyldigheten att bygga tingshus och häradsfängelse.
(Forts.)

Om skyldig-
heten att bygga
tingshus och
häradss-
fängelse.
(Forts.)

gäller, huru kostnaden för byggnad och underhåll af tingshus och häradsfängelser rättvisligen skall fördelas mellan de på landet boende. Med afseende härpå vill man nu påstå, att rättvisan fordrar, det den nuvarande grunden för fördelningen står kvar. Så uppfattas likväl ej saken på landet. Jag vet kommuner, hvilka anse den nu gällande grunden så orättvis, att de beslutit ej tillämpa densamma, utan taxerat ut de kostnader, hvarom här är fråga, efter samma grund, som gäller för kommunalutskylderna. Detta är naturligtvis ej tillåtet, och om besvär anföras, blir fördelningen ogillad, men det visar, att det orättvisa och obilliga i den nuvarande grunden redan vuxit fast i folkmedvetandet.

Herr Axel Bergström yttrade vid ett tillfälle, att man bör låta »detta vara detta.» Hvarföre ej tillämpa den satsen äfven här. Låt detta vara detta! Låtom oss se saken sådan den i verkligheten är och icke begagna en sådan framseende blick, som i dag spårats i mot-sidans anföranden.

Man kan icke tänka sig något orättvisare onus för landet än byggnad och underhåll af tingshus och häradsfängelser efter nu gällande grunder. Under tidernas lopp har denna börda, som uteslutande hvilat på den jordegande menigheten, vuxit i tyngd. Pretentionerna äro vida större nu än förr både på domhafvandens, kronoåklagarens och de tingsbesökandes sida. Kostnaden är derföre ojemförligt större nu än förr, och det synes helt naturligt, att alla, som hafva nytta af en sak och fordringar på tidsenliga anordningar, också böra bära sin andel i kostnaden.

Man har ofta under den långa diskussionen i dag mycket talat om privilegier. Man har velat göra denna sak till en privilegiefråga. Vore den det, så är jag rädd, att många andra frågor skulle blifva privilegiefrågor. Vi skulle då aldrig kunna komma från dylika frågor af privilegienatur. De Herrar, hvilka nu beklaga, att de medverkat till representationsförändringen, synas mig hafva gjort upp räkningen utan värden. Benägenheten för representationsförändringen låg till stor del just deri, att man trodde, det en mängd tidsenliga reformer lättare skulle kunna genomföras under den nya ordningen än under det gamla ståndsväldet. Reformerna måste således betraktas såsom ett korollarium.

Jag yrkar bifall till Lag-Utskottets förslag, hvilket i min tanke innebär den enda möjliga och rättvisa lösningen af denna gamla tvi-stefråga.

Herr Per Nilsson i Espö: Herr Talman! Jag har begärt ordet egentligen med anledning af representantens från Göteborg beklagande af den strid, som uppstått mellan städernas och landets representanter. Hvilka andra än just de förstnämnda hafva väl framkallat denna strid i dag. Hvad mig beträffar, har jag aldrig yttrat mig i någon afvog stämning mot städerna, utan har jag tvärt om, så vidt möjligt, gått stadsrepresentanternes önsknings till mötes.

Herr Bergström säger sig föra rättvisans talan, då han motsätter sig de ifrågasatta ändringarne i grunderna för deltagande i byggnad af tingshus och häradsfängelse. Kan det anses vara att föra rätt-

visans talan att motsätta sig en reform, hvars billighet och befogenhet är allmänt insedd, åtminstone af landsortsbefolkningen. Kan det vidare vara rättvist, att, då inom hvarje härad måste byggas tingshus och häradsfängelse, en del egendomar och en del inkomstföremål, såsom i allmänhet fabriker och industriella anläggningar, icke skola vara underkastade att deltaga i kostnaderna för dessa byggnader och deras underhåll.

Om skyldigheten att bygga tingshus och häradsfängelse.
(Forts.)

Vid stiftandet af 1734 års lag förelåg någon rättvis grund därför. Då hade Ridderskapet och Adeln sitt forum i hofrätten, Presterskapet sitt hufvudsakligen i konsistoriet, och det tredje ståndet ensamt sitt forum i städerna. Återstodo således inga andra än krono- och skattebönderna, för hvilka äfven rättvisa måste skipas. Men för att de skulle hafva någon plats, der denna rättvisa skulle skipas, så måste de bygga icke endast tingshus utan äfven häradsfängelse. Men sedan dess hafva många förändringar så väl i lagen som i andra afseenden egt rum, och nu vistas och verka på landsbygden många samhällsklasser, som förut voro okända derstädes; och att äfven de, antingen de äro handverkare, handlande eller fabriksidkare, måste hafva behof af tingshus, der rättvisa för dem skall skipas, är tydligt. Men hur går det vanligen till? Man har nu kommit derhän, att man fått bättre, rymligare tingshus. Men hvilka äro de, som, då det är ondt om utrymme, likväl tränga sig fram och skaffa sig plats, om icke just de personer, som icke betala ett öre för byggnadens uppförande eller underhåll, under det de, som betala, få stå i trängseln och titta på.

Den talare från Göteborg, hvilken jag vid början af mitt anförande antydde, yttrade bland annat, att det var ett öfvermåktigt parti på Grand hôtel, mot hvilket han egentligen stred. Han må nu strida mot hvilket parti som helst, antingen det samlas på Suede, Grand hôtel eller Restaurant de France eller hvad de heta, så må det dock anses mindre parlamentariskt att inom en representantförsamling framdraga en dylik fråga om hvar det ena eller andra partiet samlas. Jag tröstar mig likväl med, att äran häraf tillkommer dem af städernas representanter, hvilka tagit detta initiativ. Dylika antydningar torde man emellertid kunna med tystnad förbigå.

Jag vill icke längre uppehålla tiden, utan inskränker mig till att yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr *Åke Andersson* förenade sig med Herr Per Nilsson.

Herr Sven Nilsson: Då jag begärde ordet var det min afsigt att besvara Herr Doktor Dickson, som vid detta tillfälle svängde den Treffenbergska piskan öfver Kammarrens majoritet. Men jag torde göra rättast om jag nu afstår härifrån, och skall således ej besvara Kammarren i detta afseende, utan skall i stället inskränka mig i detta afseende till att göra det yrkande, att hans yttrande måtte i dagens protokoll varda ordagrant intaget, på det att — enligt talarens egen önskan — historien måtte komma att bära vittnesbörd om, huru *lärdomen* och »intelligensen» bemöta sina olika tänkande i svenska Riksdagens Andra Kammarre år 1878.

Efter som jag erhållit ordet, anhåller jag att med anledning af

*Om skyldig-
heten att bygga
tingshus och
härads-
fängelse.
(Forts.)*

hvad som förekommit i dagens diskussion i den föreliggande frågan, få tillägga några ord. Atskilliga talare hafva beskylt landsortsrepresentanterne i Kammaren för att hafva genom diskussion i dag framkallat onödiga och obehagliga strider mellan städerna och landsbygden. Jag ber i detta afseende att få fästa uppmärksamheten derpå, att det just varit städernas representanter sjelfva, som i den fråga, hvarom striden gäلت, nemligen beskattningen, framkallat denna strid, då de icke talat om annat än bristerna uti beskattningsväsendet på landet, hvarmed den förste ärade talaren började, och sedan fortsatts af alla stadsrepresentanter, som ännu yttrat sig, och hvilka icke med ett enda ord hafva berört frågan om beskattningen i städerna. Det är således icke rätt att påstå, det landsortsrepresentanterne framkallat denna strid mellan landet och städerna.

Här har, så vidt jag kunnat fatta, hela dagen från stadsrepresentanternes sida uttalats klander emot jordbruksbeskattningen. Men männ' tro det icke kunde tåla vid att tala något jemväl om beskattningen i städerna, synnerligast om fastighetsbeskattningen derstädes. Skulle städernas representanter vilja bemöda sig om att aldrig så litet nagelfara med beskattningsväsendet i städerna, så tror jag de skola finna lika mycket, ja, mycket större skäl till klander i afseende derpå, än hvad angår beskattningen på landet; en sak, hvarpå jag tager mig friheten att fästa Herrar stadsrepresentanters och Riksdagens uppmärksamhet, då frågan om föreslagen förändring uti bevillningsförordningen förekommer till Riksdagens afgörande. Uti ett särskildt fall skall jag dock nu lemna en belysning. Jag hade nemligen härom dagen ett samtal med en framstående fastighetsegare i Stockholm, som jag känner såsom en redbar person och på hvilkens sanningskärlek jag icke tviflar. Vårt samtal kom snart in på den på dagordningen stående tvisten mellan stad och land rörande bevillningsfrågan, och vi kommo öfverens om att göra en jemförelse emellan våra egna skatter, jemförda med våra inkomster.

Han uppgaf då för mig, att han egde en fastighet här i Stockholm, taxerad till 125,000 kronor, som lemnade i hyresinkomst emellan 11 å 12,000 kronor om året. Han hade dessutom en annan stadsfastighet, uppskattad till 30,000 kronor, som gaf 7 å 8 procent i hyror. Dessutom egde han fri bostad för sig och sin familj uti endera af dessa fastigheter. Jag frågar nu: kan detta kallas för en rättvis beskattning? Dessutom skattade han för några 100 kronors inkomst, om det var af lön eller rörelse kan jag ej uppgifva, men som jag vill minnas uppgick den till i det närmaste 1,000 kronor. Då jag härefter frågade honom, huru stort beloppet af hans sammanlagda beskattning till staten och kommunen utgjorde, fick jag till svar, att hans skatt i båda dessa fall uppgick till det »orimliga» beloppet af i det närmaste 700 kronor. Jag upplyste då, att jag eger en jordbruksfastighet på landet, taxeringsvärderad till omkring 33,000 kronor, hvaraf jag inköpt en icke obetydlig del för blott få år sedan till en köpesumma motsvarande taxeringsvärdet, för att ingen må föreställa sig att detta värde är åtminstone oskäligt lågt beräknadt, och jag skattar för en inkomst af andra beskattningsbara föremål till ett belopp af 4 å 500 kronor, men jag betalar också i skatt sammanlagdt till staten och kommunen minst

lika mycket som han, och detta kan jag visa, i fall så påfordras. Äfven ett sådant resultat i beskattningen mellan stad och land, fann han högst oväntadt och obilligt, och jag frågar nu ytterligare: kan detta verkligen kallas ett rättvist förhållande i beskattningen mellan stad och land? Jag tror det icke, och jag påstår dessutom att det ej kan vara skäl för stadsrepresentanterne eller dess invånare att klaga öfver orättvis beskattning i jemförelse med landsbygden, utan tvärt om, helst då man kan ådagalägga sådana orättvisor, som de nu nämnda, hvarom jag skulle kunna upprepa en mängd exempel.

En stadsrepresentant, Herr Axell, yttrade här i Kammaren för några dagar sedan i en annan fråga, att, just derföre att städerna skulle komma att drabbas af kostnader för landsbygdens skull, stadsrepresentanterne icke ville ingå på landsortsrepresentanternes önskningsfrågan. Nu har man sökt lösa den förevarande frågan på ett sätt, att städerna icke komme att drabbas af någon den ringaste kostnad derför, men ändå vilja stadsrepresentanterne icke ingå på hvad härom föreslagits, utan klaga öfver vår orättvisa behandling mot städerna. Jag undrar just, huru ett förslag skall vara beskaffadt för att kunna tillfredsställa stadsrepresentanterne, då fråga är om att åstadkomma rättvisa i afseende på förhållanden å landet. Ingen hvarken har eller kan bestrida att det är både rätt och billigt, att ett onus sådant som det i fråga varande, då alla ett samhälles medlemmar hafva nytta deraf, jemt fördelas mellan dem alla.

En talare, som i qväll hade ordet, sade, att landsortsrepresentanterna icke skulle förundra sig öfver, att städernas representanter icke vilja gå in på de förras skattereformer, enär stadsrepresentanterne icke ännu hunnit sätta sig in uti dem. Jag måste förundra mig öfver, att den ärade talaren nu kommit till sådana åsigtter. Man hörde honom för ett par år sedan yttra på ett sammanträde, der ett stort antal af denna Kammars ledamöter voro sammankallade och närvarande, att rörande skattefrågan icke förefans någon tvist. Den vore så utredd, att derom icke behöfde vidare talas, och ingen bestred numera våra rättmätiga anspråk i detta afseende. Det var endast försvarsfrågan, hvarom man borde enas. Sådant var hans yttrande då. Men nu deremot anser han skattefrågan äfven vara outredd. Jag kan icke förstå, huru han numera kommit till detta resultat. Det bevisar åtminstone minst, att han har ett svagt minne.

Professor Rydin är nu icke här närvarande, annars skulle jag till besvarande upptagit åtskilligt af hvad han anförde. Men han hade ett yttrande, som jag likväl icke kan underlåta att bemöta. Han sade nemligen, att, då valrätt till riksdagsmän inom Andra Kammaren tillkommer såväl den, som besitter fastighet till ett taxeringsvärde af icke högre än 1,000 kronor som äfven den, hvilken erlägger bevilling till staten för en årsinkomst af 800 kronor, man deraf kunde draga den slutsatsen, att en sådan fastighet ansågs afkasta minst 800 kronor om året. Jag skulle önska, att han kunde uppgifva hvar sådana egendommar med denna afkastning finnas. Jag skulle vara honom mycket tacksam, om jag kunde få köpa dem.

Jag skall nu icke längre upptaga Kammarens tid, men jag ber dock till sist få fästa uppmärksamheten å en sak, hvarom man under de

Om skyldigheten att bygga tingshus och häradsfängelse.
(Forts.)

Om skyldighe-
ten att bygga
tingshus och hä-
radsfängelse.
(Forts.)

senaste timmarna talat, och hvilket ämne upprört sinnesstämningen i Kammaren, nemligen om de förmåner som tillkomma städerna af tolagen och bränvinsförsäljningen. Man har påstätt, att det vore rättvist och billigt att få behålla dem. Ja, mine Herrar, striden derom har ännu icke på allvar varit före. Jag skall icke heller nu försöka att kasta mig in uti densamma; jag önskar således att vi ej nu sysselsätta oss dermed. Den kommer tids nog, då den säkert blir lika svår och hetsig som någon annan strid. Men om sådana uppträden emot landsbygden, som i dag egt rum af städernas representanter, skola bereda dessa frågors lösning till fördel åt städerna, derpå tillåter jag mig i högsta grad att tvifla, hvaruti jag äfven tror framtiden skall visa, att jag ej misstagit mig. Jag yrkar bifall till Lag-Utskottets förslag.

Herr Axell: Jag ber att för min del få beklaga, att ett yttrande blifvit fäldt, som otvifvelaktigt förbittrat diskussionen, men då den siste talaren sade, att historien en gång skall bära vittne derom, huru »lärdomen och intelligensen» här fört sin strid mot landtmannapartiet, så anhåller jag att få fästa hans uppmärksamhet derpå, att han icke är berättigad att sammanföra lärdomen och intelligensen inom denna Kammare hos en enda person.

Hvad beträffar fastighetsbeskattningen i städerna, skall jag villigt medgifva, att mycket der tarfvar ändring; att den i många fall går ganska origtigt till, men deraf följer icke, att vi ej skulle hafva rätt i vårt påstående, att fastighetsbeskattningen på landet går orättvist och godtyckligt till väga. Den siste talaren gaf *ett* exempel; jag ber att å min sida få anföra ett annat, hemtadt från min erfarenhet förlidne sommar. Jag var uppe i en by i Ångermanland, som jag tror skattade efter ett taxeringsvärde af ungefär 15 à 20,000 kronor. Det upplystes, att från denna by såldes 60,000 pund hö till ett pris, som sålulan understeg 1 krona 50 öre, men ofta uppgick till 2 kronor. Detta utgör således för desse hemmansegare en inkomst af 90,000 till 120,000 kronor. Flera exempel finnas på dylika orimligheter både i stad och på land, men jag vill härpå icke basera något annat omdöme, än att det icke står rätt till med beskattningsväsendet, och att derföre en ändring är af behovet högeligen påkallad.

Herr Per Nilsson har undrat, huru man kunde säga sig föra rättvisans talan, när man icke ville bifalla föreliggande förslag. Men detta är ju icke att undra på, då man anser detta förslag leda till ännu större orättvisor än de nu bestående grunderna. Jag ber få fästa uppmärksamheten derpå, att jordbruksfastighetsegarne, hvilka utgöra 71,2 procent af befolkningen, betala 17,3 procent af bevillningen, under det att idkare af andra näringar och yrken å *landsbygden*, som utgöra 15 procent af befolkningen, betala 27,2 procent af bevillningen, och således i förhållande till befolkningsnummern 7 gånger större bevillning. Att nu på dessa lägga i fråga varande onus, enligt de grunder, hvarefter allmänna bevillningen nu utgöres, vore, åtminstone efter min uppfattning, i högsta mätto orättvist. Det skulle glädja mig, om jag hade orätt i denna min åsigt om nuvarande bevillningsförordnings obillighet, men så länge jag icke är öfverbevisad härom, må ingen undra på, att jag icke kan vara med om detta förslag.

Flere talare hafva påbördat mig det yttrandet, att jordbruket skulle lemna 19 procent behållning. Detta har jag icke sagt. Jag sade, att, enligt statistiken, jordens afkastning uppgår till 461 $\frac{1}{2}$ millioner, och att jag icke kunde reducera nettoafkastningen till lägre belopp än 350 millioner, ehuru naturligtvis meningarne härom kunna vara delade. Då nu jordens hela taxeringsvärde uppginge till 1,800 millioner, så utgjorde, enligt mitt yttrande, nämnda nettoafkastning, 350 millioner, 19 procent å hela taxeringsvärdet, hvilket bevisade, att den nuvarande taxeringen vore alldes för låg. Detta var hvad jag yttrade, ehuru flere efterföljande talare hafva försökt att dräpa min bevisföring med att påbörda mig ett annat påstående.

Om skyldigheten att bygga tingshus och häradsfängelse.
(Forts.)

Härmed förklarades öfverläggningen slutad; hvarefter, och sedan propositioner gifvits enligt de gjorda yrkandena, Kammaren biföll Utskottets hemställan.

§ 2.

Föredrogs Lag-Utskottets utlåtande N:o 7, i anledning af väckt motion om rättighet för afträdare af prestboställe att, derest tillträdare ej vill lösa foder, som är afträdares tillhörighet, deröfver fritt föfoga.

Utskottet hade hemställt:

att berörda, af Herr *J. P. Nilsson* afgifna motion (N:o 139) icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

I anledning af denna hemställan yttrade motionären

Herr *J. P. Nilsson*: Jag skall icke vara långsam. Jag har med denna min motion sökt åstadkomma en mycket efterlängtd förändring i fråga om afträdares af prestboställe rättighet att, derest tillträdare ej vill lösa foder, som är afträdares tillhörighet, deröfver föfoga.

Lag-Utskottet har i sitt betänkande sid. 7 åberopat lagens stadgande i 27 kap. 10 § Byggningsbalken och deraf dragit den slutsatsen »att, om jordegaren eller tillträdaren ej vill fodret lösa, afträdaren har rätt att öfver detsamma föfoga».

Om så sig förhölle, vore saken lätt hjälpt — men att Lag-Utskottet icke varit fullt säkert på hållbarheten af denna slutsats, det visar sig, då Utskottet längre ned säger, att Kongl. Maj:t »åt särskild person uppdragit att bereda detta ärende» — d. v. s. frågan om en för hela riket gällande ecklesiastik boställsordning — »till föredragning» och att Utskottet derföre och, »helst en dylik boställsordning sålunda torde vara att snart förvänta», anser sig böra hemställa, att min motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda. Huruvida något förslag i berörda syftning är att förvänta, får framtiden utvisa; emellertid, ehuru det icke lärer tjena mycket till, kan jag icke underlåta att yrka bifall till min motion.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 3.

*Om befrielse
för lärarinna
att erlægga års-
afgift till folk-
skolelärares
enke- och
pupillkassa.*

Förekom till afgörande Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 1 (i samlingen N:o 3) angående underdånig skrivelse rörande ifrågasatt nedsättning eller upphörande af den i reglementet för folkskolelärares enke- och pupillkassa för lärarinnor stadgade årsafgift till kassan m. m.

I anledning af Herr A. W. *Westerdals* motion, N:o 106 — hvaruti föreslagits: »att Riksdagen, med uttalande af den åsigt, att den i reglementet för folkskolelärares enke- och pupillkassa för lärarinna stadgade årsafgift till kassan må väsentligen nedsättas eller helt och hållet upphävas, och att statens bidrag till kassan i stället må i motsvarande mån förhöjas, måtte hos Kongl. Maj:t anhålla, det Han täcktes efter sakens utredning inkomma till Riksdagen med det förslag, hvartill omständigheterna kunna föranleda» — hade Utskottet i förevarande utlåtande gjort en så lydande hemställan:

»att Riksdagen — med uttalande af den åsigt, att folkskolelära-
rinna, som icke sjelf önskar att såsom delegare ingå i folkskolelärares
enke- och pupillkassa, må helt och hållet vara befriad från erläggande
af den i reglementet för nämnda enke- och pupillkassa af den 15 Ok-
tober 1875 stadgade årsafgift — måtte hos Kongl. Maj:t i underdånighet
anhålla, det Han täcktes efter sakens vidare utredning inkomma till
Riksdagen med det förslag, hvartill omständigheterna kunna föranleda.»

Motionären, Herr *Westerdal* yttrade: Såsom motionär i frågan vill jag, under tacksamt erkännande för det understöd Utskottet gifvit min motion, och i den förhoppning att Kammarerna måtte lemna sitt bifall till hvad Utskottet föreslagit, blott fästa Kammarens uppmärksamhet på ett förhållande, som icke har blifvit beaktadt, nemligen huruvida icke en orättvisa skulle komma att begås emot de folkskolelärares, som efter den 1 Januari 1876 hafva blifvit antagna, derest icke det skulle lemnas i deras fria val att afstå från den delaktighet i folkskolelärares enke- och pupillkassa, som genom reglementet af den 15 Oktober 1875 blifvit dem ålagd. Denna orättvisa synes mig böra i tid undanröjas, och tillåter jag mig derföre föreslå, att i Utskottets kläm göres den förändring att, efter ordet »ingå» på andra raden från början, inskjutas orden »eller kvarstå», så att Utskottets förslag erhöles följande lydelse:

»att Riksdagen — med uttalande af den åsigt att folkskolelära-
rinna, som icke sjelf önskar att såsom delegare ingå eller kvarstå i
folkskolelärares enke- och pupillkassa, må helt och hållet vara befriad
från erläggande af den i reglementet för nämnda enke- och pupillkassa
af den 15 Oktober 1875 stadgade årsafgift — måtte hos Kongl. Maj:t
i underdånighet anhålla, det Han täcktes efter sakens vidare utredning
inkomma till Riksdagen med det förslag, hvartill omständigheterna
kunna föranleda.»

Med detta tillägg yrkar jag bifall till Utskottets framställning.

Herr *Lyth*: Jag finner nog att den siste ärade talaren mycket välvilligt tänker på folkskolelärares, som i följd af 1875 års regle-

mente blifvit tvungen att gå in i folkskolelärnarnes enke- och pupillkassa, genom att föreslå att de skulle blifva tillförsäkrade rättighet att derutur utgå. Men om Riksdagen godkänner Utskottets förslag, som öfverlemnar till Kongl. Maj:t att utreda frågan, så lärer väl Kongl. Maj:t icke underlåta att utreda huruvida en orättvisa verkligen eger rum och om tillfälle bör lemnas dem, som äro delegare i nämnda pensionskassa, att derifrån utgå. Jag kan således icke anse det vara lämpligt att understödja det af Herr Westerdal nu framlagda förslag, utan yrkar bifall till Utskottets förslag oförändradt.

Om befrielse för lärarinna att erlägga årsafgift till folkskolelärnarnes enke- och pupillkassa.
(Forts.)

Herr Berg: Utan att framställa något yrkande i sjelfva frågan anser jag mig dock böra till protokollet tillkännagifva att jag för min del icke kan biträda en skrifvelse i det syfte, som här blifvit föreslaget. Jag anser det nemligen ganska svårt att kunna upprätthålla en pensionsinrättning, der det får bero på delegarnes eget skön att vara medlemmar deraf eller icke. Jag befarar att genom ett sådant stadgande stor svårighet skall uppstå för pensionskassans styrelse att beräkna kassans ställning så att man kan komma till något bestämdt omdöme angående det slutliga resultatet af kassans verksamhet. Jag hade trott att det rättaste varit, att, om man anser afgiften för hög, nedsätta densamma eller ock stadga att lärarinnorna icke skola vara delegare i kassan. Och om man ville bereda deras barn någon förmån, så kunde ju detta låta sig göra genom att inrätta en särskild afdelning af kassan, hvarigenom understöd till dem kunde komma att utgå från särskilda medel. Men att för en pensionskassa stadga att en stor del af dem, för hvilka kassan är inrättad, skola vara skyldige att vara delegare i densamma under det att det står i andras fria skön att bestämna om de vilja i kassan ingå eller icke, det öfverensstämmer enligt min åsigt icke med grunderna för ett sundt pensionsväsende. Såsom jag förut sagt, anser jag dock icke löna mödan att i detta afseende framställa något yrkande.

Herr Hjelm: Det kan väl hafva stort skäl för sig hvad den siste ärade talaren yttrade, men att för ett sådant skäl hålla folkskolelärarinnorna kvar i en pensionskassa, deraf icke en på femhundra har någon nytta, utan endast årliga utgifter för densamma under hela sin tjänste- och pensionstid, kan icke vara lämpligt. För öfrigt, om, såsom Utskottet föreslagit, det lemnas folkekollelärarinnorna frihet att gå in i pensionskassan eller icke, så är jag öfvertygad att ytterst få om ens några, komma att ingå i pensionsanstalten.

Hvad det ärade Utskottets ordförande, Herr Lyth, yttrade kan väl hafva skäl för sig, och jag hoppas att hvad han föreslagit måtte blifva en verklighet, men motionärens yrkande är ju också ganska oskyldigt och det är jemväl *det bästa*, emedan, om detsamma antages, kan man med mera trygghet förutsätta att icke de lärarinnor, som hädanefter tilltråda sina tjänster, må komma i ett motsatt förhållande till dem, som i senare tider tillträdt sina tjänster och under hela sin tjänstetid behöft göra en ganska dyr och känbar utgift till pensionskassan, hvarför jag vördsamt yrkar att Kammaren måtte fatta sitt be-

Om befrielse för lärarinna att erlägga årsafgift till folkskolelärarnes enke- och pupillkassa.
(Forts.)

slut i enlighet med motionärens yrkande. Synnerligen, som det vore minst sagdt orättvist, att de som fått ordinarie tjänster från början af 1877 och intill dess en författning utkomme i enlighet med Utskottets förslag, skulle betala afgiften nödde och tvungna men andra vara fria om de så önskade.

Efter det öfverläggningen förklarats slutad, gaf Herr Talmannen propositioner i enlighet med de yrkanden som förekommit; och biföll Kammarern Utskottets hemställan oförändrad; skolandet detta beslut, jemlikt 63 § Riksdags-ordningen, genom utdrag af protokollet delgifvas Medkammaren.

§ 4.

Om inspektion af fostringsanstalter för vanvårdad ungdom.

Föredrogs Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts utlåtande n:o 2 (i samlingen n:o 4), rörande inspektion af fostringsanstalter för vanvårdad ungdom.

Utskottet hade hemställt:

att Herr S. Johnsons motion, N:o 90, innehållande det förslag, att Riksdagen skulle ingå till Kongl. Maj:t med underdånig skrivelse i syfte, det Kongl. Maj:t täcktes i nåder förordna om inspektion öfver sådana anstalter, hvilka mot betalning intaga varnartad ungdom till fostring, icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

I anledning af hvad sålunda blifvit hemställt, yttrade:

Herr S. Johnson: Jag kan så till vida vara Utskottet tacksam för det sätt, hvarpå min motion behandlats, som Utskottet erkänt att syftemålet med densamma vore godt; men deremot kan jag icke vara lika tillfredsstäld med den motivering Utskottet gifvit för sitt afstyrkande.

För så vidt jag af motiveringen kunnat fatta, har Utskottet tänkt sig att den af mig föreslagna inspektionen skulle behöfvas endast för att skydda de stackars vanlottade barnen, som intagas i sådana fostringsanstalter. Så har dock icke varit min verkliga mening, utan jag har tänkt mig att en inspektion i vidsträcktare mening för dessa anstalter vore af nöden, ehuru den nog äfven kunde vara behöfelig såsom en målsman för de vanlottade barnen, som i sådana anstalter äro intagna.

Vi hafva flera sådana välgörenhetsanstalter i vårt land, som afse att mottaga och förbättra vanartad ungdom, ehuru nästan alla äro af mera inskränkt beskaffenhet. Den enda som i större mån tyckes vilja vara en sådan välgörenhetsanstalt är konung Oskars och drottning Josefinas anstalt för vanartade ynglingar. Vi skola dock hoppas att sådana välgörenhetsanstalter uti framtiden vinna större insteg i vårt land, ty jag är fullt förvissad att, om så sker, skall detta i icke ringa grad minska antalet missdådare, som nu befolka våra fängelser. Der-till erfordras dock först och främst lärare, och dessa måste dessutom

vara ganska nitiska, om de skola vara i stånd att bibringa denna vanvårdade ungdom någon uppfostran. Vi se ju att våra folkskolor behöfva inspekteras och efterses, och då kan jag verkligen icke heller inse hvarför icke en sådan inspektion äfven skulle vara välsignelsebringande för dessa anstalter, som jag hoppas måtte tilltaga i antal inom landet. Jag vill nämna att i de franska straffkolonierna finnas flere sådana förbättringsanstalter, som alla utan undantag hafva välgöreheten att tacka för sin tillkomst, och hvilka, ehuru de ej åtnjuta statsanslag, likväl äro underkastade inspektion.

Om inspektion af fostringsanstalter för vanvårdad ungdom.
(Forts.)

Denna inspektion tillsattes sålunda att Landshöfdingen i länet, der anstalten är belägen, utser en ledamot deri, Biskopen i stiftet en ledamot, landstinget två och domstolen i den domsaga, under hvars jurisdiktion anstalten lyder, en ledamot. Der tyckes man hafva tagit frågan på helt annat sätt än hos oss.

Jag hyser visserligen icke någon förhoppning om att frågan i närvarande stund skall gå igenom, men jag hoppas likväl, att den tid skall komma då den skall vinna framgång. Detta oakadt vågar jag nu yrka bifall till min motion och afslag å Utskottets hemställan.

Herr Bruhn: Motionären har tyckts vilja låta förstå att Utskottet missuppfattat hans afsigt med den af honom föreslagna inspektionen, och att så möjligen skett vill jag visst icke bestrida, men jag ber dock såväl motionären som Kammarens öfrige ledamöter icke förundra sig öfver om ett sådant förhållande inträffat, då motionären icke aktadt nödigt att med ett enda ord motivera behöfligheten af en sådan inspektion. Om Herrarne behaga slå upp motionen n:o 90, så skolen I finna att der icke står ett enda ord i sådant syfte. Der finnes visserligen hänvisadt till en af samme motionär förut väckt motion, N:o 39, angående den förändring i 5 kap. 1 § Strafflagen, att uttrycket »allmän fostringsanstalt» måtte utbytas mot uttrycket »fostringsanstalt för vanartad ungdom», men äfven i den senare motionen finnes icke alls något, som gifver stöd för den i motionen N:o 90 föreslagna inspektion.

Då nu ett sådant uttalande från Riksdagens sida, som motionären föreslår, otvifvelaktigt skulle vara ett misstroendevotum mot de personer, som omhänderhafva vården om de redan i riket befintliga uppfostringsanstalterna, och då af dessa personer större delen utöfvar denna vård blott af intresse för saken och utan den ringaste ersättning samt motionären slutligen icke kunnat framdraga ett enda skäl, som kan berättiga till ett sådant steg från Riksdagens sida, har Utskottet icke ansett sig kunna understödja hans förslag. Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Herr Granlund: Jag kan icke tänka mig att motionären vågat hysa den förhoppning, att hans motion skulle kunna vinna Kammarens bifall. Medgifvas måste emellertid att en ädel tanke ligger till grund för motionen, då dermed afses åstadkommandet af en mera noggrann och sorgfällig tillsyn öfver huru de föreskrifter följas, som äro gifna i fråga om vården af dessa välgörehetsanstalter, som, tack vare den enskilda omtanken och frikostigheten, uppstått här och der i vårt land.

Om inspektion
af fostrings-
anstalter för
vanvårdad
ungdom.
(Forts.)

Jag begagnar detta tillfälle att påpeka den stora brist på dylika anstalter, som hos oss är rådande. I många kommuner och särskildt i den trakt, jag tillhör, äro fördenskull dessa olyckliga barn utsatta för den hårda nödvändigheten att, då de vanligen äro i saknad af föräldravård eller föräldrarne sjelfva äro dels vanartade dels ur stånd att försörja sina olyckliga barn, intagas på fattighuset, der de tyvärr icke hafva att påräkna någon god uppfostran. Och manne icke äfven denna brist på räddningsanstalter för vanartade barn till stor del är anledning till det bedröfliga faktum, att våra fångelser mer och mer fyllas af unga brottslingar, som, en gång hemfallna åt förderfvat, icke mäktas slita sig lösa ur dess bojer? Bör icke från statens sida något mera, än hittills varit fallet, göras till förebyggande i så stor grad, som möjligt, af detta onda?

Jag vill icke göra något yrkande, utan har, som sagdt, begagnat tillfället att påpeka nämnda förhållanden, hvilka jag hoppas inom en icke aflägsen tid skola komma att påkalla Riksdagens uppmärksamhet.

Öfverläggningen var slutad. Kammaren biföll Utskottets hemställan.

§ 5.

Om ändring af
6 § 5 mom.
i folkskole-
stadgan.

Skedde föredragning af Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts utlåtande n:o 3 (i samlingen n:o 5), angående underdånig skrifvelse om förändrad lydelse af 6 § 5 mom. i gällande folkskolestadga.

Herr *Grape* hade i sin motion, N:o 59 föreslagit, det Riksdagen behagade för sin del besluta, att berörda moment — för närvarande lydande sålunda: »Lärare eller lärarinna i mindre folkskola antages af husfäderna i den del af församlingen, som en sådan skola inrättat, sedan personen blifvit godkänd på sätt, som i denna §:s 2:dra mom. bestämmes. Om den antagne göres anmälan i skolstyrelsen» — i stället skulle erhålla följande förändrade lydelse: »Lärare eller lärarinna i småskola eller mindre folkskola antages af skolrådet».

I anledning af nämnda motion hade Utskottet hemställt:

att Riksdagen ville hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, att 6 § 5 mom. i nu gällande folkskolestadga måtte erhålla följande lydelse:

»Lärare eller lärarinna i småskola eller mindre folkskola, der sådan läroanstalt af kommunen inrättats och underhålles, antages af församlingen å kyrkostämman på förslag af skolrådet.»

Efter uppläsning af denna hemställan, mot hvilken, enligt anteckning å utlåtandet, Herr *Lyth* inom Utskottet reserverat sig, under yrkande att den lydelse för momentet, som motionären föreslagit, måtte godkännas, anförde reservanten

Herr *Lyth*: Såsom af föreliggande betänkande synes, har jag rörande denna fråga varit af olika mening med Utskottets öfriga ledamöter. Då jag nu går att härför anföra mina skäl, vill jag först be att få erinra Kammaren derom, att stadgandet i 6 § 5 mom. uti gällande folkskolestadga, enligt hvilket lärare eller lärarinna i småskola eller mindre folkskola skall tillsättas af husfäderna i den del af för-

samlingen, dit skolan hör, otvifvelaktigt tillkommit på den grund, att dessa skolor ursprungligen hafva enskilda personer att tacka för sin uppkomst, likasom de äfven till en början af dem underhölls. Men sedermera har denna grund förfallit, ity att församlingarne numera öfvertagit vården af skolorna. Ofvannämnda stadgande kvarstår emellertid, och följderna häraf har blifvit, att med besättandet af ifrågavarande lärareplatser tillgår olika uti olika delar af landet. Der lagens föreskrift följes, tillsätts lärarne af husfäderna, på andra ställen, och dessa äro de flesta, tillsätts de af skolrådet, ehuru detta i sjelfva verket är olagligt, och på några få ställen lär tillsättningen verkställas af församlingen på kyrkostämma. För min del är jag af den åsigt, att det riktigaste är att lärarne tillsätts af skolrådet, enär jag är förvissad om, att många olägenheter skulle uppstå, om tillsättningen skedde på kyrkostämma. Först och främst skulle det för församlingarne blifva ganska svårt att bedöma, hvilken af de sökande vore till tjensten mest lämplig, eftersom dessa icke äro skyldige att aflägga några prof på sin duglighet. Deremot måste skolrådet vara bättre i tillfälle att bedöma denna sak, dels emedan de sökande skola till skolrådet ingifva sina betyg, dels ock emedan skolrådet lättare än församlingen i sin helhet kan på enskild väg göra sig underrättad om sökandenas egenskaper. Vidare vill jag påpeka, att ifrågavarande tjänster ej äro att betrakta såsom ordinarie, utan såsom tillfälliga eller extra ordinarie tjänster, som kunna besättas på förordnande för blott en eller till och med en half termin om så anses nödigt. Skulle tillsättningen ske på samma sätt som folkskollärare i allmänhet tillsätts, blefve befattningarne fasta, och församlingarne kunde då icke, när sådant befunnes önskvärdt, befria sig från deras innehafvare. Det är hufvudsakligen af dessa skäl, som jag anser skolrådet vara lämpligast att handhafva tillsättningen af de tjänster, hvarom nu är fråga, och jag tror att församlingarne i allmänhet skulle vara mest belåtna dermed. Dessutom befarar jag, att, om dessa sjelfva finge detta åläggande, sådant skulle hafva till följd en mängd olägenheter, processer och trasslerier, som meningen just är att förekomma. Jag påyrkar bifall till min reservation.

Herr Bruhn: Motionärens syfte med den föreslagna förändringen i folkskolestadgan är, såsom han sjelf angifvit, att förekomma konflikter mellan skolrådet och husfäderna, hvilka konflikter kunna uppstå och äfven rätt ofta uppstått vid tillsättande af ifrågavarande lärareplatser i följd af de ofullständiga stadganden, som finnas härom. De skolor, som här afses, äro småskolor och mindre folkskolor. Rörande de senare finnes redan stadgadt att deras lärare och lärarinnor skola tillsättas af husfäderna i den del af församlingen, som inrättat skolan. Beträffande åter tillsättandet af lärare i småskolor, finnes för närvarande härom ingenting stadgadt. Dessa begge slag af skolor hafva ofta förblandats med hvarandra. De mindre folkskolorna hafva, om jag så får säga, uppgått i småskolorna, så att antalet mindre folkskolor, hvilka under namn af ersättningsskolor ännu finnas, är ganska ringa. Nu har motionären föreslagit att lärarne i småskolorna skola tillsättas af skolråden och detta af det skäl, som jag förut omnämnt.

*Om ändring af
6 § 5 mom.
i folkskole-
stadgan.
(Forts.)*

Om ändring af
6 § 5 mom.
i folkskole-
stadgan.
(Forts.)

Mig synes det vara af mindre vigt, huruvida dessa lärare tillsättas på sätt motionären föreslagit eller om det, i enlighet med Utskottets hemställan, sker af församlingen på kyrkostämma efter förut af skolrådet upprättadt förslag. Hufvudsaken är att något bestämdt stadgande härom finnes, på det att de obehagligheter må kunna förekommas, som af motionären påpekats. Då emellertid husfäderna hittills hafva rätt att tillsätta lärare i de mindre folkskolorna och dessa skolor hädanefter, såsom jag förut nämnt, sannolikt komma att uppgå i småskolorna, synes det mig vara skäl att bibehålla församlingens röstberättigade medlemmar vid rättigheten att tillsätta lärare i dessa senare skolor. Såsom Herrarne veta, finnes det ett stadgande, som ålägger skolrådet att tillse det de, som söka plats som lärare i såväl det ena, som det andra slaget af dessa skolor, innehafva erforderliga kompetensvillkor. Denna skolrådets befogenhet blifver, efter mitt förmenande, fullt bibehållen derigenom att, på sätt Utskottet föreslagit, skolrådet får rätt att upprätta förslag, som sedermera tjenar till ledning vid valet. På grund deraf anser jag icke att något afseende behöfver fästas vid de af Utskottets ordförande framkastade betänkligheter, att församlingen skulle få svårt att bedöma, hvilken af de sökande är att föredraga. Ett annat skäl, hvarföre jag för min del ansett lämpligt biträda Utskottets förslag, är det i denna Kammare ofta uttalade ogillande af kyrkoherdes sjelfskrifvenhet till ordförande i skolrådet och hvilket kommer mig att förmoda, det oftanämnda rättighets öfverlemnande till församlingen är mera i öfverensstämmelse med den öfvervägande meningen inom Kammaren.

På grund af hvad jag nu anfört yrkar jag bifall till Utskottets förslag.

Herr Ivar Månsson: För min del anser jag det icke vara riktigt att, såsom den ärade reservanten föreslagit, åt skolrådet öfverlemnna rättigheten att besätta ifrågavarande tjänster. Jag tror icke, att församlingarne böra afsäga sig denna rättighet, och förenar mig därför med den föregående talaren uti att yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Rundgren: Då det nu gällande stadgandet angående tillsättande af lärare eller lärarinna vid småskolor eller mindre folkskolor, nemligen af husfäderna, icke gerna kan bibehållas, och således en förändring måste ske, tvekar jag icke att tillstyrka motionärens och reservantens förslag i stället för Utskottets.

Den som skall kunna erhålla en lärare- eller lärarinne-plats vid de egentliga folkskolorna, måste hafva genomgått något lärareseminarium eller eljest uppvisa, om jag så får säga, vissa pappersmeriter, som kunna framhållas för församlingarne, då val af lärare skall ske, efter det skolrådet förut uppsatt förslag. Här åter, vid de mindre skolorna och småskolorna, ligger den egentliga vigten icke så mycket på kunskaperna eller hvad man kallar pappersmeriter, utan på de personliga egenskaperna hos läraren eller lärarinnan; och enligt mitt förmenande måste det vara lättare för skolrådet att ur denna synpunkt bedöma de sökandes större eller mindre lämplighet, än det kan vara för församlingarne. Dessutom, om man nu skulle på församlingarne öfverflytta

rättigheten att tillsätta lärare och lärarinnor vid de mindre skolorna och småskolor, så är det tydligt, att man äfven måste vid tillsättandet af dylika platser iakttaga alla de formaliteter, med hvilka för närvarande antagande af lärare vid den egentliga folkskolan är förbundet. Tjensten måste annonseras ledig, de sökandes tjenstgörings- och kunskapsbetyg skola infordras, prof bör möjligen föregå, skolrådet skall upprätta förslag och sedan församlingen i laga ordning sammankallas för anställande af val, med ett ord det förefaller mig som det skulle blifva en alltför stor apparat för tillsättande af dessa tjänster, hvilka dock, såsom en talare förut riktigt anmärkt, icke äro ordinarie tjänster i samma mening som de öfriga. Jag tror derföre för min del att, då man nu vill frångå det gamla patriarkaliska förhållandet, enligt hvilket dessa lärare tillsatts af husfäderna, det vore lyckligast om denna tillsättningsrätt öfverflyttades på skolrådet, som ju väljes af församlingen. Den omständighet att pastor är sjelfskrifven ordförande i skolrådet bör väl icke innebära något skäl, hvarför man skulle motsätta sig detta; ty, jag vädjar till er, mine Herrar, litet hvar, är det väl på sådant sätt som pastorerna i allmänhet skött skolans angelägenheter, att man kan befara, att de skulle i det afseende, som nu är i fråga, utöfva ett skadligt inflytande? Jag tror tvärtom att förhållandet inom de flesta församlingarne är sådant, att man har allt skäl att vara pastor tack skyldig för den omvårdnad han egnar folkskolan. Jag ber derföre att helt enkelt få yrka bifall till motionärens och reservantens förslag.

Herr Jonas Andersson: Jag får bekänna att, med afseende på den stigande betydelse folkskolan allt mera tillvinner sig och de betydliga kostnader, församlingarne för sina skolor få vidkännas, det synes mig icke vara för mycket begärdt, att församlingarne få veta, hvilka lärare eller lärarinnor af skolrådet uppföras på förslaget; och der skolrådet åtnjuter församlingens förtroende blir väl också den, åt hvilken skolrådet lemnat företrädet, i allmänhet af församlingen till platsen utsedd. Skolrådet blir ju i allt fall den som i första rummet pröfvar de sökandes kompetens och upprättar förslag. För min del anser jag derföre hvad Utskottet föreslagit vara ganska lämpligt; och anhåller jag att få yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Hjelm: Icke så litet förundrade det mig, då jag hörde den förste talaren yttra, att församlingen på kyrkostämman icke skulle lika väl som skolrådet kunna bedöma, hvilka som äro lämpliga eller icke för nu ifrågavarande lärareplatser, då ju Utskottets förslag innehåller slutorden »på förslag af skolrådet». Jag kan nemligen icke föreställa mig, att skolrådet skulle kunna på förslaget uppföra någon som icke enligt gällande författningar vore kompetent eller saknade undervisnings-skicklighet o. s. v. Jag tror derföre att vi kunna låta de af Utskottets ordförande uttalade betänkligheter fara. Dessutom, då hittills småskoledistriktet eller, hvilket är det samma, husfäderna haft rättighet att antaga lärare eller lärarinna för sina små barn, så är det väl ock lämpligast att denna rättighet öfverflyttats på församlingen i kyrkostämman, der ju då husfäderna fortfarande blifva i tillfälle att gifva sitt vitsord åt de sökandes större eller mindre kompetens.

*Om ändring af
6 § 5 mom.
i folkskole-
stadgan.
(Forts.)*

Om ändring af
6 § 5 mom.
i folkskole-
stadgan.
(Forts.)

För öfrigt vill jag icke vidare upptaga Kammarens tid; men jag kan dock icke underlåta att uttala min farhåga att, om reservantens förslag bifölles, på mer än ett ställe, då pastor ju är själfskrifven ordförande i skolrådet, förhållandet skulle blifva, att församlingen komme i ett obehörigt beroende af sitt skolråd i afseende på de små barnens undervisning, som kanske icke vore nyttigt. Jag yrkar alltså bifall till Utskottets förslag; och detta så mycket mera som föräldrarna böra hafva sig erkänd den naturliga rätten få utse personer, som skola handleda sina barn vid den första undervisningen.

Herr Lyth: Ännu en gång ber jag få erinra att redan för närvarande på de flesta ställen lärarne i småskolorna tillsättas af skolrådet, och att någon olägenhet deraf icke försports, ehuru detta tillvägagående hittills varit och ännu är olagligt. Om vi nu deremot skulle öfverlemnna denna tillsättningsrätt åt församlingarne på kyrkostämman, fruktar jag att detta skulle komma att gifva anledning till mycket bråk och processer i och för tillsättande af platser, som dock egentligen endast tillsättas på förordnande för kortare tid. Och om dessa lärare skola af församlingen tillsättas på kyrkostämman, så måste ju — jag upprepar detta ännu en gång — tjensten anslås ledig och prof afläggas, ty församlingen kan ju icke tillsätta lärare, utan att veta på hvem den skall rösta. Dessutom är det äfven visst, att om dessa lärare skola tillsättas af församlingen, så kunna de icke heller af någon annan afsättas; och följderna blefve då den, att äfven dessa lärarebeställningar blifva fasta tjänster i stället för, såsom nu, tillsätta endast på förordnande. Allt detta anser jag emellertid innebära en attiralj större än som kan vara lämpligt.

Slutligen ber jag att — med anledning af Herr Ivar Månssons yttrande att församlingarne icke böra lemna från sig rättigheten att tillsätta dessa lärare — få erinra att församlingarne för närvarande icke hafva någon sådan rätt; de kunna sålunda icke heller lemna den ifrån sig. Jag ber ännu en gång att få yrka bifall till min reservation.

Herr Per Nilsson i Espö: Herr Talman! Då min erfarenhet är den att våra församlingar på landet icke äro så synnerligen angelägna om några kommunalförmyndare, ber jag att få yrka bifall till Utskottets förslag sådant det är.

Herr Lundegård: Vid denna redan långt framskridna timma vill jag icke vidare taga Kammarens tid i anspråk, utan inskränker mig till att endast i korthet tillkännagifva, att jag i denna fråga i allo delar de åsikter, som uttalats af Herr Doktor Lyth, och att jag derföre vid den förestående voteringen ämnar gifva min röst för den af honom vid Utskottets förslag fogade reservation.

Herr Sjö: Den ärade representanten från Gotland har framhållit, att han hyste stor fruktan för att åt församlingarne öfverlåta rättigheten att tillsätta lärare i mindre folkskolor och småskolor. Jag för min del tror deremot, att denna rätt icke bör uteslutande lemnas åt skolrådet. Ty, mine Herrar, skall församlingen aflöna dessa lärare och

*Om ändring af
6 § 5 mom
i folkskole-
stadgan.
(Forts.)*

lärarinnor, skola de åt dem anförtro sina barn, för att få den första undervisningen i kristendom och öfriga stycken, hvarigenom de kunna danas till nyttiga samhällsmedlemmar, då böra församlingarne äfven ega rätt att tillsätta dessa lärare. Visserligen vill jag gerna medgifva, att, om alla skolråd hade sådane ordförande som den aktade reservanten, skulle icke heller jag hafva något emot hans förslag. Men tyvärr är förhållandet i allmänhet icke sådant. Hvad åter beträffar invändningen derom, att dessa lärare, om de tillsattes af församlingarne, komme att blifva snart sagdt oafsätlige, så får jag bekänna att jag icke kan anse, att några större svårigheter skulle i detta hänseende uppstå i fråga om småskolelärarne än med de egentliga folkskolelärarne, som ju äfven tillsättas af församlingarne. Och om en sådan befinnes oskicklig, nog kan han afsättas, äfven enligt nu gällande stadganden. Och detsamma blefve väl förhållandet med den småskolelärare, hvars vandel icke öfverensstämde med hans lära. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Uhr: Jag får beklaga, att jag varit nog olycklig att icke hafva hört särdeles mycket af hvad som yttrats af de många aktade talare, som i denna fråga uppträdt. Nu måste jag emellertid yttra mig efter hvad jag läser i betänkandet; och så, som här står, synes det mig väl icke innebära någon synnerlig våda att antaga Utskottets förslag. Ty enligt detta förslag skulle ju småskolelärarne komma att tillsättas af församlingarne efter förslag af skolrådet. Det står icke ovilkorligen föreskrifvet, att skolrådet behöfver på förslaget uppföra flere än en af de sökande; och, då så är, är jag för min del förvissad, att förhållandet komme att blifva sådant, att den som af skolrådet föreslås, den antages ock i de flesta fall af församlingen. Men då, såsom flere talare redan anmärkt, uppförandet på förslag af flere sökande skulle kunna ge anledning till åtskilligt bråk och i allt fall innebär en alltför stor attiralj, så vill jag för min del gerna bifalla Herr Lyths reservation. Ty i min trakt har redan förut praktiserats såsom han föreslår att hädanefter skall blifva lag, och min erfarenhet af denna praxis är sådan, att jag icke hyser någon fruktan för dess upphöjande till lag. För öfrigt anser jag det vara temligen likgiltigt, om dessa lärare tillsättas af skolråden eller af församlingarne och vill derföre nu icke framställa något yrkande.

Herr August Pettersson: I den församling jag tillhör hafva vi, i fråga om tillsättande af lärare och lärarinnor vid de mindre folkskolorna och småskolorna, hittills alltid praktiserat så, att skolrådet uppgjort förslag och derefter församlingen utnämnt; och aldrig har någon olägenhet försports af detta sätt att gå till väga. Man har sagt här att det ej vore rådligt att lemna denna rätt åt skolrådet, men jag hemställer om det ej är just denna delegation af församlingen som dertill är lämpligast, ty om en småskolelärare befinnes vara i sin befattnings oduglig eller mindre lämplig, så är det väl skolrådet som bör för det första varna honom, och derest detta ej har åsyftad verkan afsätta honom, hvilket sätt torde vara enklare än om kyrkostämman

Om ändring
af § 5 mom.
i folkskole-
stadgan.
(Forts.)

skulle förrätta dessa göromål. Jag instämmer derföre med Herr Lyth och yrkar bifall till hans reservation.

Herr Abr. Rundbäck: Då jag för min del anser det vara temligen likgiltigt vare sig Utskottet eller reservantens förslag blifver antaget, hade jag icke tänkt yttra mig i denna fråga, om jag icke under diskussionen hört åsichter uttalas, som fordra, om icke att bemötas, åtminstone att rättas. De mindre folkskolor, hvarom här, bland annat, talas, äro af ett helt annat slag än de uti förslaget jemväl omförmälda småskolorna, och de förra hafva sin egentliga betydelse uti de norrländska provinserna med dess stora vidder, som göra att en socken der ofta är lika stor som ett helt län i södra Sverige. I de norrländska orterna måste man derföre inrätta sådana mindre skolor eller med ett annat namn byskolor, hvilka äro till hälften små- och till hälften folkskolor; och dessa skolor finnas ofta der uti stor mängd, ja, ända till 30, 40 å 50 uti ett enda pastorat. Och det skulle vid ett sådant förhållande blifva besvärligt för församlingarne att sjelfve fatta beslut vid hvarje tillsättning och afskedande af lärare eller lärarinna i dessa skolor. Men å andra sidan vill jag upplysa Herrarne derom, att inom Wexjö stift utfärdade konsistorium för 12 å 13 år sedan ett normalförslag till reglemente för småskolorna, uti hvilket föreslogs att lärarnes till- och afsättning skulle omhänderhafvas af skolrådet. Detta normalförslag underställdes de respektive skolråden och församlingarne inom stiftet, och jag tror att hvarje särskildt reglemente sedermera upprättades i enlighet med detta förslag. Men sedermera har inom en del församlingar skolrådet funnit dessa många till- och afsättningar af lärare och lärarinnor vara af nog grannlaga natur, och då, såsom en talare framhöll, församlingarne, som ju aflönade dessa platser, också ville hafva något att säga vid deras besättande, har skolrådet till församlingarne öfverlemnadt att å kyrkostämman derom besluta, och i sin egenkap af folkskoleinspektör har jag icke heller funnit någon olägenhet af denna åtgärd. För mig har ej mött någon svårighet att, der så varit af nöden, hos kyrkostämman utverka afsättande af en mindre duglig lärare. Jag anser emellertid Herr Lyths förslag vara enklare att tillämpa, och vi böra dervid komma ihåg, att alla ledamöterna i skolrådet äro församlingens egna förtroendemän med undantag af den sjelfskrifne ordföranden, pastor i församlingen, om hvilken vi väl icke kunna säga annat än att han i allmänhet är mån om skolans bästa.

Jag vill icke framställa något yrkande, ehuru jag dock är nästan mer böjd för att biträda motionärens och Herr Lyths än Utskottets förslag.

Öfverläggningen var slutad. Enligt de meningar som förekommit, gaf Herr Talmannen propositioner så väl på bifall till Utskottets hemställan som ock på yrkandet att, med afslag å samma hemställan, Herr Grapes i ämnet afgifna motion måtte bifallas; och förklarade Herr Talmannen sig anse röstöfvervigt förefinnas för den förstnämnda meningen. Votering blef emellertid begärd, i anledning hvaraf en omröstningsproposition af följande lydelse uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som bifaller hvad Första Tillfälliga Utskottet hemställt i utlåtandet N:o 3 (i samlingen N:o 5),

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, har Kammaren med afslag å Utkottets hemställan bifallit Herr Grapes motion i ämnet.

Omröstningen företogs och utföll med 47 ja mot 76 nej; hvadan Kammaren alltså beslutat i enlighet med nej-propositionen; och skulle, jemlikt 63 § Riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Medkammaren.

§ 6.

Föredrogs Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 4 (i samlingen N:o 6), med anledning af Herr J. E. Erickzons motion, N:o 135, om förändrade bestämmelser rörande af- och tillträdestider vid folkskolelärares tjänster. *Om af- och tillträdestider vid folkskolelärares tjänster.*

I motionen var föreslaget, att Riksdagen måtte för sin del besluta:

att, sedan val af folkskolelärare egt rum, tjänsten bör af honom tillträdas å den af nu i lag bestämda af- och tillträdestider, som inträffar näst efter sex månader från det valet vunnit laga kraft.

Och hade Utskottet, beträffande denna motion, hemställt:

att densamma måtte lemnas utan allt afseende.

I anledning af nämnda hemställan yttrade

Herr Erickzon: Då jag i denna Kammare väckte motion i förevarande fråga, var jag ej okunnig om den under loppet af nästlidet år utkomna författning i ämnet; men jag kunde ej finna mig med densamma tillfredsstäld, enär i följd af deri förekommande stadgande angående folkskolelärares af- och tillträdestid, det skulle kunna inträffa, att en sådan lärare lemnade sin förut innehafvande ordinarie beställning två månader efter det han blifvit till en dylik befattning inom annan kommun vald. Denna tid synes mig vara alldeles för kort för att den kommun, derifrån en lärare afflyttar, derunder skall medhinna anskaffandet af en annan; och då jag icke kan biträda den af Utskottet till stöd för sin hemställan uttalade åsigt, att lika mycket afseende bör fästas vid de svårigheter, som kunna uppstå för den kommun, som valt en ny folkskolelärare, om hans ditflyttning fördröjes, som vid de olägenheter, hvilka blifva en följd af hans tidiga afflyttning från den kommun, han lemnar, utan deremot anser, att sistnämnda kommun bör ega rätt att bibehålla sin en gång valde folkskolelärare så lång tid efter hans val inom en annan kommun, som erfordras för erhållande af en annan, tillåter jag mig yrka afslag å Utskottets hemställan och bifall till min motion.

Vidare yttrades icke. Herr Talmannen gaf först proposition på bifall till Utskottets hemställan och derefter på Herr Erickzons yr-

kande; och som den förra propositionen besvarades med öfvervägande ja, hade således Utskottets hemställan af Kammarerna bifallits.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden:

Konstitutions-Utskottets memorial N:o 2, angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll;

Lag-Utskottets utlåtanden:

N:o 10, i anledning af väckt motion om tillägg till I kap. 2 § Rättegångsbalken angående ersättning till nämndemän;

N:o 11, i anledning af väckt motion om upphörande af klockares brefbäringsskyldighet; och

N:o 12, i anledning af väckt motion angående ändring i gällande stadganden om stämningars utställande till första rättegångsdagen af ting eller allmänt sammanträde; samt

Andra Kammarernas Fjerde Tillfälliga Utskotts utlåtanden;

N:o 1 (i samlingen N:o 10) i anledning af väckt förslag om underdånig skrifvelse rörande undersökning af stödjemuren vid Helgeandsholmens norra strand;

N:o 2 (i samlingen N:o 11), i fråga om underdånig skrifvelse angående förändradt tilltalssätt i skrivelser till Kongl. Maj:t m. m.; och

N:o 3 (i samlingen N:o 12), angående föreslagna skrivelser till Kongl. Maj:t dels om civila uniformers och biskopsskrudars afskaffande, dels om förenkling i militära uniformen m. m.

På förslag af Herr vice Talmannen beslöts, att dessa ärenden äfvensom Andra Kammarernas Tredje Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 2 (i samlingen N:o 7), hvilket äfven blott en gång blifvit bordlagdt, skulle uppföras främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

§ 8,

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

Herr *Ola Andersson* under 8 dagar från och med den 28 Februari och
 » *K. F. Segerlind* » 14 » » » » 10 Mars.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag; och åtskildes derefter Kammarernas ledamöter kl. $\frac{1}{2}$ 11 e. m.

In fidem
Gustaf Westdahl.